

CONGREGATIO GENERALIS CIX

26 octobris 1964

Exc.mus P. D. PERICLES FELICI, arch. tit. Samosatensis, *Ss. Concilii secretarius generalis*:

Congregatio generalis 109 celebrabitur sub moderamine em.mi ac rev.mi D. card. Leonis Ioseph Suenens, arch. Mechliniensis-Bruxellensis.

Post duos dies, Patres humanissimi, recurret anniversarium electionis Beatissimi Papae Ioannis XXIII. Erga tantum Pontificem, qui Concilium Oecumenicum istud voluit, praeparavit, indixit, solemniter auspicatus est, et eius primos quasi gressus confortavit sua sapientia et bonitate, erga tantum Pontificem, uti dicebam, sensus nostrae gratitudinis promimus, et dum illi oramus Paradisi gloriam, eum pro nobis rogamus ut nostrum Concilium tranquille, summa omnium concordia iter suum prosequatur usque ad optatum portum, sub ductu et moderamine Beatissimi Papae nostri Pauli VI, quem Deus diu sospitem servet [*Plausus*]. Die 28 octobris, in memoriam tanti Pontificis, Ioannis XXIII, in hac aula conciliari, habebitur concelebratio cum duodecim parochis. Vere dignum est ut hic honor tribuatur illis qui sunt ordinis episcopalis providi cooperatores et quibus omnes episcopi tantam gratitudinem debent ob laborem praestitum in cura et salute animarum [*Plausus*].

Die autem 29 huius mensis alia concelebratio habebitur. Recurrit enim hac tempestate anniversarius vigesimus quintus ordinationis sacerdotalis nostri em.mi card. moderatoris Iulii Döpfner [*Plausus*], cui iam nunc gratum omnino est promere vota et omina ut copiosos fructus in suo ministerio episcopali hauriat, fructus copiosos et uberimos ad gloriam Dei. Cum em.mo card. moderatore concelebrabunt aliqui episcopi, qui celebrant iubilaeum suae consecrationis episcopalis.

Et nunc nomina eorum qui verbum facere postulaverunt circa proemium et cap. I schematis *de Ecclesia in mundo huius temporis*: em.mus ac rev.mus D. card. Paulus Léger, arch. Marianopolitan. in Canada; exc.mi DD. Ioannes Pietraszko, ep. aux. Cracovien. in Polonia; Ioannes Prou, sup. gen. Congr. Gallicae O.S.B.; Ioseph Guerra, ep. aux. Matrien.-Compluten. in Hispania; Ioseph Pogačnik, arch. Labacen. in Jugoslavia; Henricus Tenhumberg, ep. aux. Monasterien. in Germania; Re-

migijs de Roo, ep. Victorien. in Canada; Franciscus Von Streng, ep. Basileen. in Helvetia; Sanctus Quadri, ep. aux. Pinerolien. in Italia.

Deinde fiet transitus ad capita II et III, circa quae verbum postulerunt exc.mi DD. Ignatius Ziadé, arch. Beryten. Maronitarum; Alfredus Ancel, ep. aux. Lugdunen. in Gallia; Ludovicus La Ravoire, ep. Krishnagaren. in India; Petrus Čule, ep. Mandetrien. in Jugoslavia; Antonius Hacault, ep. aux. S. Bonifatii in Canada; Franciscus Marty, arch. Remen. in Gallia; Elias Zoghby, arch. tit. vic. patr. Antiochen. Melchitarum; Otto Spülbeck, ep. Misnen. in Germania; Michael Klepacz, ep. Lodzen. in Polonia; Henricus Golland, arch. Botucatuén. in Brasilia; Bernardus Yago, arch. Abidjanen. in Africa Occid., Hadrianus Gand, ep. coad. Insulen. in Gallia; Fenatus Fourrey, ep. Bellicen. in Gallia.

PATRUM ORATIONES

(*de Ecclesia in mundo huius temporis, cap. I*)

1

EM.MUS P. D. PAULUS AEMILIUS CARD. LÉGER

Archiepiscopus Marianopolitanus

Venerabiles Patres,

Materia de qua agitur in cap. I merito primum locum obtinet in hoc schemate. Iure enim construitur doctrina de christianorum muneribus in mundo super considerationem integrae vocationis hominis sicuti super quoddam fundamentum.

Attamen recta et utilis tractatio doctrinae illius capituli duo postulat:

1. ut primatus supernaturalis hominum vocationis aperte affirmetur;
2. ut humana vocatio exponatur in omnibus et multiplicibus aspectibus suis.

1. *De primatu finis supernaturalis.* Finis ultima supernaturalis hominum iam diversis in locis capituli affirmatur. Oporteret autem ut primatus eius clarius pateat. Illum in finem proponerem ut breviter, a principio capituli, aperte diceretur homines vocationem aeternam et divinam habere. Recte meritoque schema in lucem ponere intendit valorem finium temporalium. Cavere autem debemus ne praestantia finis supernaturalis hominis minui videatur. Hoc est enim bonum nuntium quod Ecclesia proprium habet et in quo summe confidit: homines vocationem aeternam habere.

2. *De hominis vocatione integre exponenda.* Multiplex est conditio hominis. Homo et ordini naturali et ordini supernaturali subiicitur; in natura sua radicaliter bonus est, sed obnoxius est peccato; vocationem suam adimplet et in muneribus terrestris perficiendis et in ipso Deo colendo. Si plene et recte vocationem hominis exprimere intendimus, oportet ut attendamus ad hanc complexitatem conditionis humanae.

Textus autem schematis dum expositionem integrae vocationis humanae in suo titulo promittit, in sua autem introductione procedit ac si unica difficultas et tentatio christianorum esset opera terrestria despiciere et solis rebus supernaturalibus sese devovere.

Sane christiani multum indigent ut plene affirmetur vocationem supernaturalem hominis peragi et perfici in temporali implicatione. Tantum enim debilitatur et falsificatur vita christiana ex illo dualismo quo munera temporalia tenentur tanquam aliena vel saltem suspecta pro fide christiana, quo ideo fidelitas Evangelio prosequitur extra mundum reale. Cum praecipuus scopus capituli sit fideles invitare ut sollicite curent de muneribus temporalibus adimplendis, eis inculcare oportet vocationem suam in ipsis negotiis terrestris peragendam esse. Itaque valde decet ut hominum vocatio de mundo aedificando in luce fidei strenue affirmetur et fusius exponatur.

Aliae tamen sunt difficultates christianorum; et aliae sunt quaestiones, forsitan subtiliores, quae in vita fidelium ponuntur. Quenam sit relatio inter munera proprie religiosa et opera terrestria? Nonne « vita spiritualis », ut dicitur, superflua sit, cum Dei consilium de homine iam absolvitur in fidei adimplerione munerum temporalium?

Quaestiones illae non sunt fictivae. Multi sunt fideles qui afficiuntur tentatione derelinquendi munera proprie religiosa; et, de facto, generalis habetur crisis exercitationis religiosae (crise de la pratique religieuse). Homines, mundo agitato perturbati, silentium difficillime faciunt, orationi rarius operam dant. Praeterea christiani, quo magis in mundo intricato et difficili implicantur, eo magis fidem suam perspicendam et interrogandam habent atque munera sua temporalia vita interiori illuminare debent.

Ut illud spirituale problema apte tractetur, non sufficit ut in alio schemate postuletur omnium participatio sacrae liturgiae. Quaestio enim de harmonia et nexu et recta proportionem quae homo instituere debet inter terrena et religiosa munera sua vivide poni debet. Praesens autem caput quod merito titulum habet « de integra vocatione hominis » aptissimus locus est ubi illud problema utiliter enucleari potest.

Denique difficultatem aliam habent homines hodierni de qua melius tractare oporteret in cap. I: nempe arduum problema de malo et dolore

quod magno impedimento est fidei plurimorum. Doctrina christiana de illo problemate omnino necessaria videtur ad rectam interpretationem integrae vocationis hominis.

Schema autem problema de malo non tangit nisi affirmando existentiam peccati et necessitatem Christi ut ordo socialis instaurari posset secundum iustitiam et caritatem. De conceptu christiano doloris nihil dicitur. Proponere vellem ergo ut ibi diceretur quomodo in doctrina christiana dolor intelligitur ut participatio muneris redemptrici Christi. Sic, et illi omnes qui dolent et patiuntur, melius inveniunt in expositione nostra de sensu vitae humanae lumen et solatium. Dixi.

2

EXC.MUS P. D. IOANNES PIETRASZKO

Episcopus tit. Turriblandensis, aux. Cracoviensis

Venerabiles Patres et omnes carissimi praesentes,

Multa ex iis quae proponere volebam, hac in aula iam dicta sunt, ideo pauca solummodo addere audeo.

Videtur mihi, quod antequam de ipsa vocatione hominis sermo erit, primum de ipso fundamento vocationis humanae aliqua dicere oportet, nempe de illo statu rerum, in quo homo de die in diem vivit atque laborat. Illis omnibus, qui nos audiunt et audient, clare enucleare debemus ipsum conceptum « mundi », ut manifestum sit, quid cogitat et sentit Ecclesia, cum termino « mundus » utitur. Hoc explicare oportet et quidem non in forma speculationis theologicae, neque verbis abstractis, sed lingua clara et simplici, qua scil. homines in vita sua quotidiana utuntur.

In ista enucleatione ipsa realitas mundi sub tribus aspectibus considerari potest: 1. prout a Deo creata et homini qualicumque modo subiecta; 2. prout a Christo Domino redempta; et 3. prout ab homine modificata, eiusque ingenio, arte et labore mutata, in ordine materiali et spiritali evoluta et quidem iuxta vel contra mentem Creatoris. Hic tertius aspectus magni est momenti, praesentat enim causam sive magnitudinis hominis eiusque dignitatis, sive eius miseriae. Hic, et tantummodo hic, causa est, propter quam Christus Dominus versus mundum tremenda ista verba edixit: « mundus odit me » — « non pro mundo rogo »; hic causa est, propter quam diabolum « principem huius mundi » vocavit. Enucleatio ista, quam propono, respicit quandam recuperationem mundi in mente hominis moderni, nostris diebus praesertim absolute necessariam.

In certis enim regionibus terrae crescunt novae generationes, quae visionem istam theologicam mundi totaliter vel partialiter iam perdiderunt. Mundum dominium suum absolutum tractant et hoc mundo ita utuntur et abutuntur. Deum autem aliquem extraneum putant, haud raro aggressorem dicunt, praesertim quando de arduis eius praeceptis agitur. Istis omnibus *ista christiana*¹ renovata visio mundi necessaria videtur, ut vitam suam in spiritu evangelico ordinent atque responsabilitatem pro vita sua ordinanda sentiant. Dixi. Gratias.

In textu scripto tradito: ¹ deest.

3

REV.MUS P. D. IOANNES PROU

Superior generalis Congr. Gallicae O.S.B.

Venerabiles Patres,

Haud parum confert ut, in pag. 8, n. 6, linn. 17-25 clare et adequate determinentur. Hic enim latet nodus totius quaestionis, gravissimae simul ac difficillimae, de relationibus inter naturam et gratiam. Paucis verbis, modo conciso simul et nitido, declarandum est quanam sit illa « consecratio mundi » quae ex ipso solo facto Incarnationis Verbi Divini resultat: ut inde eruatur quanam erit alia illa « consecratio mundi » quam Christi Ecclesia per sua membra quotidie peragere debeat usque ad adventum Domini.

Nonnulli hodierni auctores autumare videntur factum Incarnationis Verbi ex seipso ita omnes creaturas, sive spirituales sive corporales, consecrasset ut tota creatio in seipsa quamdam intrinsecam mutationem et elevationem subiisse dicenda esset; immo talis intrinseca mutatio et elevatio iam ab exordio mundi facta fuisset eo quod ipse Creator, ratione futurae Incarnationis, inde a primordio creationis, eam totam ad Christum venturum intrinsece ordinasset. Ex quo aliqui deduxerunt, inde ab initio mundi, totam naturam, etiam corporalem, ad ordinem supernaturalem elevatam, ex sese tendere, Deo quidem adiuvante sed per evolutionem connaturalem, non solum ad hominem, sed ad ipsum Christum.

Etsi perpulchra appareat talis conceptio, veritati tamen fidei videtur offendere, confusionismum quoddam periculosum implicans cui Concilium nullo modo favere decet.

Partem certam veritatis continet, quae omnino retinenda est. Data

Verbi Divini Incarnatione, omnes creaturas, per Dei providentiam supernaturalem, ad Christum ordinantur. Ipse Christus etenim est Alpha et Omega. Sed omnino distinguenda est duplex ordinatio cuius alia intrinseca, alia vero mere extrinseca est. Ordinatio intrinseca tantum habetur cum res ipsae ordinatae ita ditentur in propria realitate ut ex seipsis sic perfectis connaturaliter tendant ad finem illis impositum. Ordinatio autem est mere extrinseca cum illa quae ordinantur ex solis dispositionibus exterioribus ab agente superiore cognitae et effectae, ad finem superiorem quem intendit quodammodo inserviunt.

His positae, cum de ordine supernaturali agatur qui totam naturam creatam transcendit, sola creatura spiritualis, quippe quae gratiae capax sit, elevari potest ad huiusmodi ordinem supernaturalem. In terra ergo, sola anima humana (et, mediante anima, corpus ipsi *personaliter*¹ unitum) intrinsece et immediate potest elevari ad ordinem supernaturalem proindeque ad mysterium Christi.

His perspectis propono ut textus pag. 8, linn. 17-25 ita *legatur*²:

« In Christo Iesu autem homo, *gratia illustratus, loquelam Dei in rerum ordinatione* audire et intelligere potest. Omnia enim per Ipsum et in Ipso creata sunt, qui est Verbum Patris. Ipse veniens in mundum verbis humanis altum sensum *tum* rerum creaturarum, *tum praesertim illarum gubernationis* revelavit. Verbum Patris, assumendo sua Incarnatione naturam humanam, totum hominem, corpus et animam, omneque creationis opus, ipsam quoque materiam, *unumquodque tamen iuxta modum suum*, ad altiolem evehit dignitatem, et omnia, etiam munera terrestria, altiori *inseri permisit* cum Deo habitudini quae naturam hominis excedit ». Dixi.

In textu scripto tradito: ¹ in eadem persona. ² emendetur.

4

Exc.MUS P. D. IOSEPH GUERRA CAMPOS

Episcopus tit. Mutiensis, aux. Matritensis-Complutensis

Venerabiles Patres et Fratres dilectissimi,

Quae in cap. I dicuntur de integra hominis vocatione, respiciunt — prout annuntiavit exc.mus relator — quaestiones « quae praesertim a materialismo dialectico seu communismo atheistico moventur ».

Tamen de hac doctrina vix aliqua insinuantur in paucissimis lineis sub nn. 5 et 7. Iam plures Patres, post em.mos Suenens et Döpfner,

*ampliores expositiones postulaverunt. Et quidem momentum rei hoc exigit. Agitur enim non tantum de oblivione aut despectu alicuius partis vocationis humanae, sed de conatu integram vocationem extra Deum constituendi.*¹

Nec Concilium abstinere potest a praeparandis condicionibus ad optatum *perdifficile*² colloquium, pro quo *Summus Pontifex* in « *Ecclesiam suam* » *viam adumbravit.*³

Non explicabo res, quae omnibus notae sunt: ...⁴ Liceat aliqua tantum indicare ad textum reficiendum. Commissio ipsa videbit quo modo — brevi, ...⁵ absque terminologia nimis systematica — totam rem exponet.

De atheismo marxistico dum agat, schema ...⁶ debet in lucem proferre ea quae sunt vere characteristicae, ita ut non tantum a simplicioribus, verum etiam a doctoribus intelligamur...⁷

In primis, hoc notandum est. ...⁸ Apud multos, qui marxismo adhaerere videntur, atheismus induit solum formam indifferentiae vel agnosticismi; immo, apud aliquos componitur cum quadam religiositate, forte etiam christiana ...⁹. Iam vero, pro doctrinariis, et pro iis qui sunt vis motrix communismi hodierni, societas perfecta ...¹⁰, erit essentialiter athea ...¹¹, ex ontologica rerum necessitate fluens.

Ontologia haec non est materialismus crassus. *Agitur potius*¹² de *monismo naturalistico*: de unicitate, de autosufficiencia mundi experimentalis, ex quo, intra quem, tanquam suprema eiusdem manifestatio conscia, existit homo...¹³

Homo autem se perficit laborando supra mundum ...¹⁴, secundum leges evolutionis dialecticae, iuxta quas futurum absorbet ac superabit stadia priora. Perfectio illius futuri a marxistis contemplatur sub luce intuitionis, quam veram diceretis: scil., perfectio et felicitas consistent in spontanea ac plena adaequatione hominis individui cum illis relationibus necessariis quibus ipse inseritur in realitatem totalem. Integratio, quae sit communio; non divisio aut oppositio. Submissio, quae sit liberatio. Ordo obiectivus, qui importet maturationem subiecti...¹⁵

Haec vero idealis perfectio erit tota humanistica: *actuatio*¹⁶ potentiarum ...¹⁷ ipsius hominis, quam non adipiscetur nisi in societate historica...¹⁸

*Usque*¹⁹ adhuc autem homo nec plene conscius est potentiae suae, nec potest eam vere in actum deducere. Sive ob ignorantiam, sive ob deficientiam evolutionis technicae et organizationis socialis ...²⁰, homo nondum seipsum « realizat »: est *alienatus*. Adhuc oportet seipsum invenire ...²¹, ut liberetur ...²² ab alienationibus. Status *vero*²³ alienationis exprimitur Ideologiis ...²⁴ quae absolutum reddere conantur statum re-

rum mere relativum ...²⁵. Omnis ideologia est systema abstractum, homini superimpositum, intendens evolutionem liberatricem detinere ...²⁶ hominem vel naturae vel aliis hominibus vel Deo *subordinans*.²⁷

Religio enim una est inter « ideologias », qua impotentia vel dependentia hominis per fictam relationem ad ordinem divinum explicantur ...²⁸. Religio est homo quaerens se extra se, illusorie ...²⁹; expressio hominis alienati. Nullus ergo in ea valor specificus; non constituit, sed debilitat hominem.

Parcite, *Patres*,³⁰ si in his, notissimis, immoratus sum. Dixi solummodo ut ea quae nunc tangam melius clarescant.

Negatio religionis seu aspirationum transcendentium ...³¹ non est proprie apud marxistas actus renuntiationis, eo quod homo ignoret quid sit sperandum aut agendum (sicut agnostici), vel eo quod diffidat aut neget aspirationes sensum habere (*sicut pessimistae* ³²). E contra: aspirationes, quae illusorie quidem in Deum proiiciuntur, non sunt in se ipsas illusoriae; sunt *actuabiles* in futura societate...³³

Duo igitur sunt hic attendenda:

1. Atheismus iste secumfert eschatologiam suam; atque ex ipsa iudicandus erit. « Paradisus terrestris » non est utopia ad stimulandum. Exigitur ab huiusmodi interpretatione humanistica, cuius veritas ab illa ...³⁴ pendet tota: eatenus enim religio dici potest alienatio quatenus homo facere potest per se ipsum illud quod in religione quaerebat ...³⁵. Omnis aspiratio vel satiabitur vel ...³⁶ circumscribetur intra ambitum possibilitatum mundi oeconomici socialis. Non quod *obtainetur* ³⁷ materialiter ea quae in religione quaeruntur, v. g. resurrectio individualis; at utique cessabit tensio, seu potius disparitas, inter possibilitates obiectivas et tendentias subiectivas.

2. Sic autem, suo modo, marxismus nolens agnoscit realitatem aspirationum ex quibus religio profluit. Non sibi contentus est — et quidem sapienter — eas qualificare ut illusorias eo quod sint subiectivae: subiectivitas enim est ...³⁸ aliquid; et omnis tensio est ad aliquid. Logice, si in societate futura, utcumque perfecta, aspirationes *hominis* ³⁹ adhuc transcenderent, transcendentia habenda esset a *Marxistis ut* ⁴⁰ hominis constitutiva; et necessario admittendus esset polus obiectivus correspondens motui subiectivo.

Haec non polemice nec apologetice urgenda sunt. Indigitanda *tantum* ⁴¹ ut via ad colloquium. Paulus VI acute notavit aliquid sperandum fore ex fidelitate ordini logico, qua marxistae satis affines inveniuntur traditioni doctrinali scholarum nostrarum. Indoles anti-agnostica, et animus realisticus marxismi, positive ad dialogum conducere possent, qui usque adhuc, ob defectum sinceri ...⁴² amoris erga Veritatem, impossi-

bilis fit, sicut ipse Summus Pontifex monet: *Sperandum est ut agnoscant tendentiam in Deum non tanquam alienationem, sed tanquam dynamiam hominis perfectionem.*⁴³

Duae sequelae *ad concludendum*:⁴⁴

1. Interpretatio marxistica vocationis humanae et religionis est, etiam in ordine empirico, inadaequata. Miramur dolentes caecitatem eorum.⁴⁵ At, forsitan ex parte systema ad hoc devenit propter quasdam *deformes*⁴⁶ religionis manifestationes? Oportet — *ut loquar cum Ecclesiam suam*⁴⁷ — abditas causas deprehendere ob quas conturbati sunt Deumque esse negant ...⁴⁸. Religio non est alienatio; tamen ...⁴⁹ continuo purganda erit...

Moderator: Faveas concludere, rev.me!

Orator: ... a quibusdam modis alienantibus...⁵⁰ *Concludo*. Praeter modos alienantes, a quibus purganda erit religio, etiam in nostro schemate aut insistendum est ut christianismus non appareat ut systema ideologicum, sed ut factum fundamentum in Christi historica revelatione.⁵¹

Firmum maneat *suprema*⁵² alienationem fore confidere in sola causalitate humana ad *futuram transformationem quam omnes, etiam christiani, speramus*⁵³ obtinendam. Suprema enim possibilitas nostra est in Christo resuscitato: qui non alienat nos, sed Ipse se alienavit seu exinanivit ut, *per oboedientiam*,⁵⁴ Dominus sit Universi nosque in plenitudinem vitae Dei inducat.

In textu scripto tradito: ¹ In prooemio legimus: « Ecclesia homines edocet, quomodo munera quoque temporalia in luce verae integraeque vocationis suae considerare et implere debeant ». Quae autem in cap. I de integra hominis vocatione tanguntur — prout monuit exc. mus relator — quaestiones sunt principaliores « quae a materialismo, praesertim a materialismo dialectico seu comunismo atheistico moventur ». Sed doctrina materialismi dialectici insinuat tantum sequentibus verbis: « Multi vitam hominum non nisi sub specie finium temporalium respiciunt, vanum, immo saepe nocivum aestimantes quidquid homines ad aeterna provocat, ac si inde a recta cura rerum huius terrae avertantur » (n. 5); « deploranda est caecitas eorum, qui sive docendo sive agendo, hominum vitam ad solas coarctant dimensiones terrestres... » (n. 7). Parum est. Etiam si obsecundamus relatori, qui problemata tractanda dicebat « ut illa systemata modo constructivo per sensum et vitam christianam superentur, et ut ipsi christiani immunes et fortes reddantur », amplior tractatio requiritur. Si enim de integra hominis vocatione sermo est, atheismus dialecticus non tantum incidit in oblivionem aut in despectum alicuius partis vocationis nostrae, sed conatur integram vocationem extra Deum constituere. Ceterum, plures Patres in aula accuratorem expo-

sitionem atheismi postulaverunt (cardd. Suenens, Döpfner; epp. Hermaniuk, Stimple, Yüpin, Bolatti...). Eam postulat etiam momentum rei, quam Summus Pontifex Paulus VI recenter in litteris *Ecclesiam suam* appellavit « profecto gravissimam earum, quae nostris contingunt temporibus ». ² deest. ³ de quibus ipse Summus Pontifex nervose tractat. ⁴ quarum plures sunt inter Patres et peritos, peritissimi. ⁵ documento conciliari consono. ⁶ meo iudicio. ⁷ eo quod et ipsi se agnoscant in imagine quam proponemus. (Abstrahimus ab aspectibus politicis, non spernendis quidem, qui tamen vel ad nos directe non pertinent, vel in cap. IV locum proprium habebunt). ⁸ Certe. ⁹ Aliunde modus politicus sese gerendi erga religionem magis minusve tolerans vel persecutorius esse potest. ¹⁰ in futuro. ¹¹ Transitus enim ad societatem communistam erit fructus non solum cuiusdam programmatis ex pacto stabiliti circa organizationem laboris et distributionem bonorum, sed. ¹² Potius quam de oppositione inter materialismum et spiritualismum, agitur. ¹³ naturae quidem qualitative complexae. ¹⁴ in ambitu relationum oeconomicarum et socialium. ¹⁵ Societas, ubi libera expansio uniuscuiusque actuabitur intra liberam, et quidem per liberam, expansionem ceterorum omnium. ¹⁶ in actum deductio. ¹⁷ atque possibilitatum. ¹⁸ ad quam referendi sunt omnes qui dicuntur « valores spirituales ». ¹⁹ deest. ²⁰ — vi cuius ea quae sunt omnium ab aliquibus usurpantur —. ²¹ in plenitudine vitae socialis. ²² a pressionibus, a dominationibus. ²³ deest. ²⁴ (philosophicis, moralibus, sociologicis). ²⁵ ea quae sunt in manu hominis ad aliquid suprahumanum transferendo. ²⁶ certo eam retardans (per divisionem in classes, divisionem in publicum-privatum, in temporale-aeternum...). Contra evolutionem vere humanam, « ideologiae ». ²⁷ subordinant. ²⁸ fovetur patiens submissio Voluntati superiori, et consolatio offertur per evasionem. ²⁹ derivatio secundaria divisionis seu defectus harmoniae socialis oeconomicae. ³⁰ deest. ³¹ et consequens reductio hominis ad vitam societatis temporalem. ³² (pessimismus). ³³ quae absorbet in se « valores divinos ». ³⁴ eschatologia. ³⁵ quatenus homo se totum identificabit, ad plenam satisfactionem, cum seipso in suo ambitu spatali temporali. ³⁶ si adhuc desiderium et exspectatio remanet. ³⁷ obtineantur. ³⁸ modus realitatis, est. ³⁹ deest. ⁴⁰ deest. ⁴¹ deest. ⁴² apertique. ⁴³ Eo ipso quod tendunt ad agnoscendam plenitudinem realitatis humanae, invitandi essent ut tendentiam in Deum non tanquam alienationem, sed tanquam dynamicam hominis perfectionem accipiant. ⁴⁴ deest. ⁴⁵ eiusdem. ⁴⁶ devias. ⁴⁷ deest. ⁴⁸ (*Ecclesiam suam*). ⁴⁹ — sicut omnis vita humana —. ⁵⁰ v. g. individualismus, passivismus, « clericalismus » et alia huiusmodi, quae in disceptatione de indole eschatologica Ecclesiae prolata sunt. Eminent oblivio exigentiarum socialium caritatis, moralis religiosae quae, iuxta possibilitates hodiernas mundum aptiorem construendi, implicant nunc applicationes iuridicas atque technicas. Doctrina marxismi saeculo elapso constituta nondum mutatur; sperandum est ut animi gradatim mutantur, et quosdam cum Ecclesia in colloquium venire possint (*Ecclesiam suam, Pacem in terris*). 2. Christianismus falso habetur ut systema ideologicum, alienans a realitate concreta. In Ecclesia marxistae laudant, imitantur, amorem rationalitatis; sed eam accusant de abstractionismo. Clarius igitur atque incessanter ostendendum est Ecclesiam fundari in facto historico, in revelatione personali amoris Dei in Christo; et doctrinam eius adhaerere integrali hominis realitati. (Factum Christi morientis et

resurgentis optime elucet in complexu Constitutionum Concilii nostri — de Liturgia, de Ecclesia, de Revelatione — quae ut iam dictum est, constituunt praecipuum nuntium Ecclesiae mundo huius temporis! Quia vero multi non legent nisi hoc schema, oportet ut intra illud Ecclesia seipsam exhibeat, per aliquas saltem connotationes specificas). Appareat ut factum transcendens variables complexiones oeconomicas sociales. Factum, non solum praeteritum; virtus transformans... versus futurum. Nec ut systema doctrinale clausum. Factum christianum omnia quidem illuminat, quatenus sensum finalem ostendit, et fiduciam gignit (Christus enim nobiscum est); non vero quasi per deductionem ex datis principiis omnes articulationes realitatis, ad modum mechanismi rationalistici, patefacere possimus. Multa manent apud nos obscura, investiganda. Inter ista, ipse modus futurae vitae. Curemus ne fideles ipsam reducant ad imaginativam translationem in caelum. Alte proclametur, cum revelatione, transformatio huius praesentis realitatis (socialis, cosmicae), ad modum quo Christus ipsum corpus suum terrenum e sepulchro evexit. Tandem. ⁵¹ deest. ⁵² supremam. ⁵³ talem transformationem. ⁵⁴ deest.

5

EXC.MUS P. D. IOSEPH POGAČNIK
Archiepiscopus Labacensis

Venerabiles Patres,

Loquor nomine trium episcoporum de n. 2 prooemii, par. 2, de « signis temporis ».

*Concrete de magna apostasia a Deo, vel de atheismo, sed sub hoc respectu quatenus nos catholicos tangat.*¹ Inter « signa temporis » quas Ecclesia scrutatur in prooemio n. 2, par. 2, non adaequate, sed exemplificative enumerantur haec: materialismus practicus, mala capitalismi et periculum belli atomici. At de magno et perspicatissimo signo, quod, saltem externe, per tertiam partem mundi apparet, ac non dissimili modo in Occidente inter homines « dechristianizatos » triste grassatur, scil. de magna apostasia a Deo, *ut iam dictum est*² omnino tacetur. Sed post encyclicam Pauli VI f. r. *Ecclesiam suam*, ubi etiam de dialogo, quamvis difficili, cum incredulis sermo est, hoc signum praetermittere non licet.

Ecclesia quidem non iudicare et condemnare mundum depravatum intendit. Revocemus illam gravem regulam et sententiam Ioannis XXIII s. m. in aperitione huius Concilii tradita.

*Ecclesia*³ multo magis conscia sibi esse debet, se a Deo missionem essentialem accepisse ad hunc mundum concretum iuvandum et salvandum, ut ex malo, ope divinae gratiae, fiat bonus et melior, immo sanctus.

Atheismum qui — aequae ac Christi fideles — in Oriente et Occidente invenitur certo certius considerare debemus ut unum ex magnis signis

nostri temporis, i. e. signi, quod praecise *nobis*, christianis huius saeculi, graves obligationes morales et pastorales imponit.

Sub hoc respectu *etiam*⁴ enim atheismus in schemate considerandus est. Ultima ratio nempe, ob quam divina providentia hanc magnam apostasiam a Deo permiserit, est *certe*⁵ cosmica dimensio peccati, a quo etiam nos, peccatores cum simus ...⁶, immunes esse non censeamus. Finis, a Deo praestitutus in permissione talis apostasiae, est nostra correctio et perfecta ac totalis conversio mundi ad Deum.

*Prima obligatio moralis*⁷ est: iugis oratio et fructuosa *paenitentia*. De his scripsit iam Pp. Pius XI, qui nos in suis litteris encyclicis *Divini Redemptoris* severis verbis sic admonebat: « Vos igitur, venerabiles Fratres, vehementer adhortamur, in vestra cuiusvis ditione elaborare, cura quantum poteritis maxima, ut constans precandi studium sui que castigandi reviviscat atque cotidie magis incalescat... Instamus enixe, ut supplicationibus sui que ipsorum castigationibus multiplicatis, a Deo validam opem Ecclesiae suae impetrent ».

Ne obliviscamur, hanc obligationem eo magis urgere clericos et religiosos, quanto hi magis Deo consecrati sunt...⁸

*Secunda obligatio est haec*⁹: *promotio iustitiae socialis*. Studendum enim est, ut doctrina socialis Summorum Pontificum quantocitius ubique terrarum in actum deducatur; et reformae sociales sponte sunt inducendae. Doctrina socialis Ecclesiae non mortuae litterae manere sinantur, sed in praxi exsequendae sunt. Etiam litterae pastorales episcoporum sine realisatione practica reformarum socialium ulteriorem propagationem revolutionis socialis non avertent. Tempus urget. (Scio *v. g.*¹⁰ gubernatores atheos in mea patria socialem encyclicam *Mater et Magistra* accuratissime studuisse et quidem prius quam episcopos). Bona accumulata, etiam ecclesiastica, quae pauperibus, *et horum bonorum*¹¹ cupidis, scandalo sunt, distribuantur, ne aliquando contingat, ut in socialisatione revolutionari, possidentibus nolentibus, vi adimantur. Haec obligatio etiam in n. 23 nostri schematis, ubi de vita oeconomica et sociali schema loquitur, expresse urgeatur.

Tertia obligatio, huic secundae similis, est, ut inter populos christianos doctrina catholica de *minoritatibus nationalibus*, de qua Pp. Ioannes XXIII s. m. in litteris encyclicis *Pacem in terris* tam clare scripsit, in praxi servetur. Pastores hanc magnam chartam minoritatum nationalium prae oculis habeamus oportet, ut evolutionem naturalem minoritatum, praesertim quoad linguam et culturam propriam, promoveamus — quod officium iustitiae est — et hanc culturam minoritatis cum natione, in qua minoritas vivit, harmonice componamus. *Quae doctrina ex*

encyclica « Pacem in terris » quoad substantiam in decreto de Ecclesia in mundo huius temporis nequaquam deesse potest.

Et ultimo: quaestio oritur, quam obligationem signum magnae apostasiae imponat christianis qui inter incredulos — et hi christiani sunt¹² milliones — vivunt. Responsum dat S. Ioannes in Apocalypsi (cap. 13¹³), illam gravem, profundam et quodammodo mysteriosam sententiam proferens: Hic est patientia et fides sanctorum.

Emendationem propositam tradam in scriptis.¹⁴

Conclusio. Ecclesia ergo mundo hodierno, etiam atheo, Christum Salvatorem qui est via, veritas et vita, dare debet. Haec obligatio, ut bene in relatione dictum erat, non tantum hierarchiae incumbit, sed toti Ecclesiae ...¹⁵ toti populo Dei, qui in mundo vivit, et suo testimonio est tamquam mundi anima — ut scribebat antiquus auctor epistolae ad Diognetum ...¹⁶: « Quod anima est in corpore, hoc sunt christiani in mundo ». Gratias.

In textu scripto tradito: ¹ Quamvis nostrum schema, ut in adnexo (pag. 49, n. 17) dicitur, det consulto tantum principia generalissima, tamen continet directivam ad omnimodam omnis generis activitatem catholicorum praesertim laicorum. Semen potest esse florentis culturae christianae, in hoc mundo pluralistico aedificandae. Argumentum schematis pro hodierna Ecclesiae vita pastoralis tanti est momenti, ut iam nullo modo differri possit. ² deest. ³ ut Ioannis XXIII s. m. gravem illam in aperitione huius Concilii sententiam et regulam in mentem revocemus, sed. ⁴ deest. ⁵ deest. ⁶ et quotidie peccemus. ⁷ deest. ⁸ « Nisi paenitentiam egeritis, omnes similiter peribitis », dixit Dominus. ⁹ deest. ¹⁰ deest. ¹¹ at et eorum. ¹² et sunt, cum gaudio dicam. ¹³ (13, 10). ¹⁴ Propono ut, praeter memoratam doctrinam de minoritatibus nationalibus Ioannis XXIII, in schemate in proemio addatur hoc vel simile: Ecclesia revera dolore afficitur hodie tot homines in apostasia et immo in negatione existentiae Dei versari, et consequenter absolutam obligationem ordinis moralis negare. Christiani ergo meminerint oportet, se ad continuam precem et fructuosam paenitentiam obligari. Ii vero qui inter incredulos vivunt, se secundum mentem apostoli (cf. *Apoc.* 13, 10) in patientia et fide sanctorum perseverare debere meminerint. ¹⁵ simul cum laicis. ¹⁶ (c. 6, n. 1).

[*Adhaeserunt etiam*] Max. Držečnik, ep. Mariborensis; Ioannes Jenko, ep. tit. Acufidensis.

6

EXC.MUS P. D. HENRICUS TENHUMBERG
Episcopus tit. Thuburnicensis, aux. Monasteriensis

Venerabiles Patres et Fratres,

In prooemio nostri schematis ...¹ agitur *de Ecclesia perscrutante signa temporum*; in cap. II ...², autem de munere apostolorum eorumque successorum proprio. Ambo paragraphi una ad alteram tendit. Pastoralis enim munere episcoporum competit, de investigatione signorum temporis et de sic dicto «aggiornamento» et actione Ecclesiae in quolibet tempore invigilare et iudicare.

Ideo hac in aula conciliari in facie totius Ecclesiae et mundi interrogemus nos oportet, *quomodo et quibus de causis Ecclesia in decursu temporum, praesertim in saeculis elapsis signa temporum vel omnino non vel nimis tarde intellexit* et ideo sat detrimenti pro se ipsa cepit et pro muneribus suis in societate humana causavit. Quae quaestio magni momenti est pro omni auctoritate in universa Ecclesia. Certe investigatio historica vos, venerabiles Patres, hac occasione taederet. Solummodo interrogemus, quomodo possibile erat, ut plures fundatores Ordinum, plures alii sancti necnon fideles praeclari utriusque sexus, laici et sacerdotes, qui signa temporum mature iam cognoverunt, non solum primo instante sed etiam per longum tempus ab auctoritate Ecclesiae sunt saepe saepius repulsi, accusati, iudicati et nimis tarde et sero agniti et nimis raro pro libera actione in Ecclesia et pro Ecclesia sunt firmati, forsitan denique discipuli eorum post mortem. Pro multis stent nomina, Ignatius a Loyola et Societas Iesu, Vincentius a Paulo, Franciscus Salesius, Ioannes de la Salle, Maria Ward.

Etsi quaestiones historicae a doctis scientiarum historicarum sint solvendae, nobis liceat inquirere, quid sit faciendum, ut futuro tempore talia damna ab Ecclesia avertantur. Mea humili opinione pro investigatione et recta interpretatione signorum temporum in Ecclesia absolute necessaria sunt, quae sequuntur:

1. *Theologia renovata de Spiritu Sancto eiusque vita et operatione in Ecclesia*. Ex nova vitali conscientia de praesentia et assistentia Spiritus Sancti in Ecclesia fundamentum gratiae pro cognoscendis signis temporum solidior reddetur.

2. *Necessaria mihi esse videtur renovatio theologiae biblicae et patristicae*, non solum sub aspectu oecumenico, sed imprimis in favorem rectae habilitatis auctoritatum in Ecclesia, modellum Christi, apostolorum

et Patrum sequentes, « Spiritum non exstinguere, sed omnia probare, et quod bonum est, tenere »...³

3. Super hoc fundamento *nova aestimatio charismatum et donorum in populo Dei* locum habere debet. Signum talis novae aestimationis est ista paragraphus n. 12 in schemate *de Ecclesia*, quae de charismatibus in populo christiano tractat.

4. Verificatione doctrinae renovatae de Ecclesia autem *omnis auctoritas in Ecclesia novum stylum, novam methodum agendi, invigilandi, et diiudicandi quaeratur oportet.*

Omnis anxietas angusta esset⁴ relinquenda. Anxietas enim auctoritatis servitium servile fidelium excitabit, nequaquam autem et nunquam spiritum caritatis et magnanimitatis, qui superat pericula et scandala uniuscuiusque temporis...⁵

Ideo *proponere audeo*,⁶ ut in schemate nostro, forsitan in *hoc*⁷ prooemio n. 2 *vel in cap. II*,⁸ *aliquid dicatur de officio episcoporum et omnis auctoritatis in Ecclesia*, nempe ex reverentia erga Spiritum Sanctum in Ecclesia viventem charismata et dona fidelium agnoscere, fovere et invigilare, *ut Spiritu Sancto movente Ecclesia per dona sua prophetica signa temporum semper mature et recte intelligat, ut voluntatem Dei incunctanter ad tempus adimplere valeat.* Dixi. Gratias.

In textu scripto tradito: ¹ n. 2. ² n. 11. ³ (cf. 1 Thess. 5, 12 et 19-21). ⁴ est. ⁵ Institutiones Ecclesiae, etiam hic in Curia Romana, praesertim Supr. Congr. S. Officii, ex officio nimis negativo, nempe de erroribus et haeresibus possibilibus semper invigilandi et inquirendi, solvatur. Pro tota institutione et pro membris tale officium est ingratum et certo certius est onerosum. Munera plus positiva, e. g. fovendi et excitandi fidem in partibus et regionibus periclitantibus, sibi commendata habere optandum est. Officium autem plus negativum, i. e. diiudicandi de doctrina et vita fidelium fiat in forma regulariter publica et ad normas communes iuris in tribunali, ab omni potentia legislativa totaliter distincta. ⁶ propono. ⁷ deest. ⁸ sive in cap. II n. 11.

7

EXC.MUS P. D. REMIGIUS IOSEPH DE ROO
Episcopus Victoriensis in Ins. Vancouver

Venerabiles Patres,

*Nomine 10 aliorum, loqui velim*¹ de prooemio, de introductione huius cap. I, quae nimis negativa videtur, necnon ...² de n. 9. In statu praesenti mundi, magni momenti est fideles monere ne aliquam dyco-

tomiam inter munera naturalia et supernaturalia vocationis suae ponant. Vocatio integra hominis, si Ecclesia eam proclamare desiderat in fidelitate suae missioni, nequit ab *Ecclesia*³ discerni nisi in lumine spiritus Christi.

In lumine spiritus Christi, hominis vocatio in mundo est sese incarnare in mundo, quia a Deo creatus est sicut rex mundi, ut mundum ducat ad perfectionem suam naturalem integram et eo ipso ad illam misteriosam sed veram finalitatem quam eschatologicam vocamus.

1. Spiritus autem Christi nobis revelatus fuit mysterio Paschatis suae, in quo ad eam promovendam et salvandam, totam creationem a fundamento reassumpsit et spiritum gloriae Dei in eam infundendo superelevavit.

Homines, si in spiritu Christi volunt operare, conari debent ut detegant qualis fuit spiritus Christi relate ad mundum:

- a) non fuit spiritus condemnationis mundi;
- b) nec fuit spiritus despiciens quo Christus, conscius propriae divinitatis, satis duxisset salutem mundo ab exteriori infundere;
- c) e contrario spiritus Christi fuit spiritus amoris, incarnationis et communionis. Ad humanitatem promovendam et salvandam Christus prius hanc humanitatem modo realistico et concreto assumpsit.

2. Incarnatio non est praeambulum simpliciter nec quidem mera conditio sine qua non redemptionis. Forsitan in nostra Christologia valorem soteriologicum praetermisimus eventus quo « Verbum caro factum est », caro factum non solum carnem voluntarie induendo, sed caro factum in toto realismo suo. Christus incarnando se nos redimit. Et in incarnatione nobis revelavit quid sit authentica regalitas hominis super creationem, quia ad « cosmos » integrum restaurandum homo factus est.

3. Nisi christianus, ille homo novus, sese realiter incarnet in mundo, mundi promotio et restauratio non complebitur.

Haec incarnatio sensu maxime realistico accipi debet. Non potest christianus sese considerare ut membrum societatis quasi exterioris mundo (mundo scil. in sensu positivo) vel societatis supra mundum, sese inclinantis versus mundum ad dandum illi bona sibi soli a Deo reservata. Sese debet in mundum immergere, communicare in omnibus eius tensionibus, inquisitionibus, deceptionibus, immo et in omnibus eius victoriis. Nihil eorum quae in mundo existunt christiano alienum esse potest. Omnia e contrario debent certo modo eius caro fieri.

4. Sic per incarnationem realem authentice communicans cum mundo, intime in omnibus mundi problematibus immersus, pars integrans

eius factus, ex mundo factus et pro mundo, mundi aspirationibus transfixus, active in progressu mundi intromissus, homo christianus fermentum in massa esse debet sicut et Christus, et munus regale in servitium mundi adimplere.

5. Christus, *autem*⁴ etiamsi vere homo factus, humanitatem talem non dereliquit qualem eam invenerat. Eam ad Patrem sublevavit per Passionem et Resurrectionem suam maximum statuens signum temporum.

Sic nunc homo christianus debet mundum aperire universo superiori realitatum, quod mundo non est alienum nec ei ab extra additum, sed potius finalitati eius intimae et quidem adspirationi inconscienti correspondet. Sic solummodo homo fidelis est vocationi quam Deus ei dedit ut sit nempe vicarius Christi in sinu universi.

Duo velim per modum conclusionis proponere:

1. Christifideles discant oportet se totam vocationem suam et quidem missionem ipsam Ecclesiae realizare quando seipsos in structuras mundi et in eius colluctationes intromittunt, quando in dynamismo communitatis humanae in spiritu Christi ab intro communicant.

2. *Clarius etiam dicendum videtur in schemate quod*⁵ nemo potest aedificationi communitatis christianae effective adlaborare nisi active participet in elaboratione communitatis humanae. Hic est sensus profundus et ultimus praecepti caritatis. Caritas non respicit aliquos tantum actus vocationi humanae superadditos, sed totam existentiam christifidelis informare debet. Dixi. Gratias.

In textu scripto tradito: ¹ Loqui intendo. ² et. ³ ea. ⁴ deest.
⁵ deest.

[*Adhaeserunt etiam*] Mauritius Baudoux, arch. S. Bonifatii; W. E. Doyle, Nelson; W. E. Power, Antigonish; Antoine Hacault, aux. S. Bonifatii; P. Hoffer, sup. gen. Marianisti; N. Gallagher, aux. vic. castr.; Bernardus J. B. Miele, ep. tit. Bararitanus; J. Wilhelm, aux. Calgary; Ernesto Costa, ep. Inhambane; J. R. Windle, aux. Ottawa; A. Collini, ep. coad. Adiacensis; Manuel, ep.; Gerard Huyghe, ep. Arras.

8

EXC.MUS P. D. SANCTUS QUADRI

*Episcopus tit. Villanovensis, aux. Pineroliensis**Venerabiles Patres et dilectissimi periti,*

Cap. I agit de valore munerum terrestrium in vocatione hominis. Inter munera terrestria recensetur labor. In pag. 9, linn. 7, 8, 9, optima quaedam dicuntur de labore sed puto ea esse insufficientia.

In schemate clare elucere debet polyvalentia seu *multiplex valor*¹ naturalis et supernaturalis ipsius laboris ita ut labor reapse consideretur in vocatione hominis completa...²

De hoc *multiplici valore*³ harmonice loquendum est, initium sumentes ex iis quae omnibus facilia et communia sunt, ut transitum faciamus ad ea quae valent pro credentibus et speciatim pro christianis.

Etiam meo iudicio haec esset methodus sequenda in toto schemate. Nescio utrum possibile sit omnia dicere in cap. I emendato; momentum laboris in vita hominis melius esse suadet *forsan*⁴ numerum specialem in cap. IV ponere, distinctum ab illo in quo agitur de vita oeconomica et sociali.

En breviter quae, meo iudicio, dicenda essent.

1. Labor est necessitas biologica, scil. subsidium ordinarium ad propriam et suorum vitam sustentandam.

Qui in Deum credunt ab ipso humiliter et digne obligationem laboris acceptant.

Christiani sudoris quoque significationem ex revelatione sciunt.

2. Homo novit se, labore scientifico et technico, res cognoscere, ...⁵ et perficere ut semper melius hominibus serviant; gaudium experitur in perficiendo opere et in opere perfecto.

Qui in Deum credit, animo humili et amore pleno, res a Deo creatas cognoscit et transformat, eas perducens ad perfectionem quam Deus in suo consilio praevidit et iussit; sentit se partem habere in evolvendo consilio Dei de creatione rerum et hominis.

Christianus laudem obiectivam et subiectivam assumit et elevat in exercitio sui sacerdotii universalis, a Christo in baptisate participati.

3. Quilibet homo novit, labore, non tantum res sed seipsum quoque ad perfectionem duci. Labor est fructus personae humanae spiritualis, instrumentum et occasio ad proprias ingenii vires evolvendas et ad virtutes exercendas.

Qui in Deum credit novit se, causam secundam, cum Deo, causa prima, etiam in labore agere, secundum fines a Deo determinatos.

Christianus suas activitates cum Christo exercens et sacrificia perferens, vim redemptivam ex passione Christi eis tribuit, animam suam et aliorum purificans, seipsum et alios sanctificans.

4. Quilibet homo scit, labore intellectuali et materiali, civitates construere, domus, scholas, ecclesias et ipsas institutiones et structuras societatis; revera labor dici potest fons, quamvis non unicus, progressus et humani cultus seu civilizationis. Homo bene novit omnia in vita oeconomica et sociali leali et generosa cooperatione crescere.

Qui in Deum credit *humani*⁶ cum aliis collaborat et eis servit, creaturas Dei in ipsis videns.

Christianus altius progreditur, proximum tamquam fratrem, ...⁷ et ipsum Christum agnoscens: operas suas cum aliis faciens non solum tamquam aliquid necessarium ad existentiam et vitam societatis sed tamquam testimonium amoris quo vita productiva et socialis profundius et efficacius fundatur et evolvitur.

His breviter ...⁸ de natura laboris dictis, statim ad ipsius conditionem historicam est deveniendum...⁹

Conditio historica laboris facillime nos persuasos facit laborem non esse nec unicum nec supremum valorem vitae et natura sua exigere visionem completam naturae humanae et mundi; in qua visione labor quoque valorem et limites proprios invenit qui suam efficaciam socialem et spiritualem in tuto collocant.

Vera natura laboris securius cognoscitur et eius conditio historica melius evolvitur ab hominibus qui creaturas et filios Dei se esse norunt; tunc datur completa spiritualitas laboris vel melius spiritualitas christiani operantis.

Ad hanc spiritualitatem aliquid conferre potest legitima spes de non inutilitate laboris terrestris etiam relate ad destinationem finalem vel eschatologicam mundi materialis; sed haec adhuc nimis obscura sunt, et erunt usque ad consummationem saeculi, ut valeant robur et gaudium hominibus operantibus praebere.

Ex ista doctrina christiana de labore eruendae sunt conclusiones sive in ordine religioso sive in ordine sociali, sive pro vita singulorum sive pro officii christianorum in mundo.

Post haec agendum esset de professione ...¹⁰, de vocatione professionali et consequenter de eius spiritualitate, *speciatim*¹¹ circa id quod attinet ad conditionem iuvenum et mulierum. *Haec omnia autem commissioni remittam.*¹²

Maria, sponsa et mater, domus officia executata est.

Iesus artem fabri cum Ioseph exercuit in concivium utilitatem et ad suam¹³ familiam sustentandam; in sua exponenda doctrina multoties exempla ex labore virorum et mulierum traxit...¹⁴

Faxit Iesus, Deiparae et Ioseph intercessione, ut, omnibus coeperantibus, crescat in dies non civilizatio laboris sed civilizatio authentica personae humanae, filii Dei adoptivi, in qua etiam labori tribuatur locus a Creatore et Redemptore praefinitus et in quo omnes, *sive singuli sive consociati*,¹⁵ cuiusvis stirpis, condicionis et culturae, etiam per laborem vitam terrestrem et caelestem melius construant. Dixi. Gratias.

In textu scripto tradito: ¹ deest. ² Verbum « polyvalentia » explico. Humanae activitates, et etiam labor, habent contentum vel valorem vel significationem multiplicem sive in ordine naturali sive in ordine supernaturali. ³ contentu. ⁴ deest. ⁵ transformare. ⁶ deest. ⁷ compartem Corporis Christi mystici. ⁸ et plane, ut spero. ⁹ Etiam si aliquae formae laboris nimis graves et asperae amoveantur, ut decet, semper manebunt paenae ordinis psychologici et moralis, praesertim in moderna organizatione laboris. Praeterea saepe homines nimis parvas opes ex labore trahunt, sine securitate vitam degunt et propriam personalitatem evolvere nequeunt. ¹⁰ scil. de determinata activitate laborativa quae modo constanti et impegnativo exercetur, in societatis utilitatem et ad propriam vitam sustentandam. Quae dicenda essent. ¹¹ etiam. ¹² ad commissionem remitto. ¹³ sanctam. ¹⁴ in coena panem et vinum, fructus laboris et signa munerum et vitae hominis in terra, in Corpus suum convertit. ¹⁵ deest.

9

EXC.MUS P. D. IGNATIUS ZIADÉ
Archiepiscopus Berytensis Maronitarum

Venerabiles Patres, dilectissimi Observatores ac Auditores,

Quoad prooemium et cap. II huius schematis tria vota vellem exprimere ut perficiantur, et quidem substantialiter, a commissione competente.

Ad n. 1. Natura materiae hic tractandae omnino requirit ut incipiatur a vero statu quaestionis seu « *diagnostico* » *generali*.

Etenim *a) mens hodierna*, cum sit positiva et technica, non procedit ab argumentis auctoritatis, modo deductivo, sed imprimis *ab observatione* rerum, modo inductivo.

b) Ad finem pastorem attingendum, incipere non possumus a considerationibus speculativis aut mere exhortativis.

c) Cum hoc schemate ad finem Concilii pervenimus, scil. ad ma-

gnam « *revisionem vitae* » ...¹ totius Ecclesiae. Ad illud obtinendum oportet imprimis videre, secundo iudicare sub luce Evangelii, tertio agere.

Primum videre! Urget ergo prooemium amplius, quod praecise et synthetice tractet de diagnostico generali, non tantum mundi nostri temporis sed etiam situationis Ecclesiae hodiernae. Itaque propono ut *pars descriptiva cap. IV* in prooemio ponatur, ita ut in capitibus sequentibus agatur de luce evangelica et de consequentiis practicis.

Ad n. 2. Optatur *expositio magis theologica de « signis temporum »*. Haec verba ab Evangelii sumuntur ...². Ne forte ad sensum accommodatum nimis debilem intelligantur, oportet ut ad textus Evangelii referamus. Secundum Evangelium signa temporum:

a) non sunt tantum res creatae quae Creatorem manifestant, tamquam in quadam revelatione cosmica (de qua agitur potius in Epistola ad Romanos ...³), sed sunt praecise *signa adventus Domini*. In novissimis temporibus, Christus Redemptor ipse est compendium signorum temporum. Indoles *eschatologica* hic omitti omnino nequit.

b) Mundus semper signa postulat, sive in rebus mirandis sive in ideis persuasivis sapientiae humanae. Sed potentia et sapientia Dei sese exprimuntur in signo unico, quod omnia signa continet, scil. *in Resurrectione Domini*. « Generatio mala et adultera signum quaerit; et signum non dabitur ei nisi signum Ioniae prophetae » ...⁴

Consequenter a) In perscrutandis signis temporum, christiani non solum *problemata* mundi investigant ut ea cum mente christiana solvant, sed potius *mysterium* totius historiae in lucem perfectam afferre conantur. Signa temporum a nobis revelanda sunt, a nobis qui testimonio Resurrectionis ardescere deberemus. A. v., signa temporum *in theologia libri Apocalypsis* fundari optamus. Non est nisi Agnus occisus qui librum historiae aperire possit.

b) Signa temporum a sola fide agnoscuntur, quia in solo Christo Domino revelantur. Totum schema inspirari deberet *a luce Parousiae Domini*. Iam tota historia praegnans est Parousiae Domini; omnem novitatem secum afferentis.

c) Omnia problemata in luce mysterii Resurrectionis consideranda sunt. Omnia enim ad sensum hominis reducuntur et ideo humanismum integralem vocant; porro humanismus non invenitur nisi in *humanismo Transfigurationis*, qui est vita Resurrectionis in priore conditione humana perfusa.

Ad n. 3 et cap. II. Quando Sacra Synodus Ecclesiae filios alloquitur, oporteret quod principia theologica de relatione Ecclesiae ad mun-

dum explicite referantur *ad Oeconomiam historiae salutis*, ad mentem voti bis expressi a Summo Pontifice Paulo VI. Optatur ergo:

1. Ut inseratur in luce fidei *vocatio mundi hodierni in tota historia salutis*; a. v., omnia nostra problemata radicaliter nova sunt ex eventu Redemptionis humani generis in Christo adimpletae, etiamsi eadem problemata materialiter in quacumque aetate historiae inveniri possint.

2. Optatur ut foveatur *vigor propheticus populi Dei*, cuius munus est hodie vivere problemata non solum ut phaenomena, sed profundius ut eventus in quibus effunditur Spiritus Domini surrecti. Prophetiae sumus, sed de quo testificamur? De quibusdam valoribus, an de energia Christi viventis? Optio non datur inter caelum et terram, sed vocationem accepimus ut omnia assumemus ut omnia redimemus.

3. Optatur tandem ut *lineae maiores nostri Concilii in hoc schemate clarius convergant*, scil. sensus mysterii *Liturgiae* ut fermenti Transfigurationis historiae, sensus *Ecclesiae* ut communionis Sanctissimae Trinitatis hominibus communicatae, sensus eschatologicus sacrae Traditionis ut prophetiae *Oeconomiae Spiritus*, ita ut tandem eluceat sensus genuinus habitudinis *naturae ad gratiam* per Gloriam quae iam operatur in prima creatione. Gratias. Dixi.

In textu scripto tradito: ¹ (révision de vie). ² (Mt. 16, 1-4; Lc. 54-56).
³ 1, 21 ss. ⁴ (Mt. 16, 4).

Moderator: Transitus nunc fit ad cap. II et ad cap. III ex professo tractandum.

10

EXC.MUS P. D. ALFRIDUS ANCEL

Episcopus tit. Myrinensis, aux. Lugdunensis

Patres venerabiles, Fratres carissimi,

Nihil obiiciendum inveni contra ea quae dicuntur in cap. II ...¹. Sed aliquid mihi videtur necessario ei addendum esse scil. de modo quo munus Ecclesiae circa res temporales quasi integretur in sua missione totali. Alioquin non poterimus respondere aliquibus difficultatibus quae mihi videntur maximi momenti.

Primo quidem, si textus noster remanet qualis est, non poterimus obviare erroribus qui nunc passim inveniuntur circa naturam et finem Ecclesiae; potius autem eis erroribus aliquod adiutorium videremur afferre.

Non enim desunt hodie inter homines, christianos aut non-christianos, qui putant Ecclesiam plus minusve renuntiasse missioni suae spirituali et aeternae. Secundum eos, Ecclesia videns oppositionem aut saltem indifferentismum mundi relate ad nuntium suum spiritualem et aeternum, vult sese adaptare mentalitati hodiernae quae hominem in immensum extollit et unice valorem terrenarum rerum aestimat.

Ideoque, Ecclesia, secundum eosdem, plus minusve derelinquens spem rerum caelestium totam sese incumbit rebus terrenis, atque quasi unice vult esse conscientia et animatrix huius mundi, ut homines meliorem vitam degant in pace et prosperitate terrena.

Quomodo huic difficultati respondebimus, si explicitè de missione totali Ecclesiae non loquemur?

Secundo autem, etiam apud homines qui characterem transcendentem missionis Ecclesiae putant se cognoscere, remanet magna difficultas. Non vident enim cur Ecclesia, cuius missio est spiritualis et aeterna de rebus terrestribus sollicita sit. Estne hoc munus quasi suppletivum, quia societas civilis nondum sat bene ordinaretur? Estne hoc munus quasi medium attrahendi homines ut christiani fiant, quia media spiritualia iam efficacia non essent? Estne tandem hoc munus quasi simulatio ab Ecclesia adhibita ut imperium suum super homines recuperare possit?

Parcite mihi Patres si haec dura pronuntio. Attamen, ea sub diversis formis, propriis auribus, pluries audiui.

E contra, omnia clara essent, si ab initio huius capituli, plene ostenderetur quae sit missio Ecclesiae in sua plenitudine et quomodo munus suum erga res temporales pars sit integralis huius missionis, ita ut Ecclesia vera deficiens esset relate ad missionem suam spiritualem et aeternam, si curas huius mundi negligeret.

Verum est quod iam in schemate doctrinali *de Ecclesia*, multa dicta sunt de natura et de missione Ecclesiae. Sed hoc schema, quamvis ditissimum sit atque pulcherrimum, certe parum in mundo hodierno legetur, quia modum cogitandi et sese exprimendi praebet, qui vere alienus est a mentalitate plurimorum. Unde, quin ullo modo repetantur quae iam ibi dicta sunt, alio prorsus modo hic in nostro schemate praebenda sunt ut nostri coetanei vere possint intelligere, quae sit genuina missio Ecclesiae et quomodo adimpletio huius missionis necessario circumferat sollicitudinem rerum temporalium.

Alii tamen putant non loquendum esse de missione spirituali et aeterna Ecclesiae in schemate nostro, quia ad omnes dirigitur homines. Secundum autem meam experientiam, saepe enim cum non-christianis collocutus sum, non timeo affirmare homines nostrae aetatis vehementer expectare a nobis ut, tota sinceritate, eis dicamus quid simus et qua

ratione de rebus terrenis tractemus. Sane, adhibendus est modus loquendi adaptatus et omnino relinquendae sunt omnes falsae species apologetismi, proselytismi aut moralismi. At quando non-christianis genuinum testimonium fidei nostrae et actionis nostrae afferimus, libenter plerumque illud *audiunt*.² Nonne ita oboedimus Petro dicenti nos semper paratos esse debere ad satisfactionem omni poscenti nos rationem de ea quae in nobis est spe...³

Petendo autem hanc additionem, nullam reprehensionem affero textui nostro. Redactores enim eius debuerunt normas eis praestitutas sequi, ideoque *confecturi*⁴ erant, ut aiebat exc.mus relator, schema quod ageret « non de evangelizatione mundi sed potius de habitudine Ecclesiae ad problemata temporalia ». Attamen, studium hucusque factum necnon animadversiones Patrum in aula clare ostendunt quod non possumus loqui de habitudine Ecclesiae ad problemata temporalia, si non loquimur sat clare et explicite de relatione huius habitudinis Ecclesiae ad missionem suam, quae totaliter in evangelizatione consistit.

Et si in aliquibus vestrum, Patres venerabiles, aliquid permaneret dubium, eis consulerem ut iterum legant cap. III Encyclicae *Ecclesiam suam*. Hic enim Summus Pontifex directe agit de colloquio seu de dialogo Ecclesiae cum mundo et clare ostendit originem huius colloquii in ipsa revelatione divina inveniri. Insuper, clare etiam affirmat hoc colloquium esse imprimis colloquium apostolicum et evangelicum. Nobis etiam commendat Summus Pontifex, ut nullo modo extenuemus veritatem neque aliquid de ea imminuamus.

Unde instantissime peto ut explicite exprimatur in nostro capite quae sit missio Ecclesiae in sua totalitate et ut clare exponatur quomodo munus Ecclesiae circa res temporales nullo modo alienum sit a genuina missione Ecclesiae sed e contra pars necessaria sit huius missionis. Dixi.

In textu scripto tradito: ¹ (de Ecclesia Dei hominumque servitio dedita).
² audient. ³ (cf. 1 Pt. 3, 15). ⁴ confuturi.

11

EXC.MUS P. D. LUDOVICUS LA RAVOIRE MORROW
Episcopus Krishnagarensis

Humiliter rogo vos, Patres venerabiles, cum amore paterno haec pauca verba audire.

Loquor nomine plurimorum centenorum millium filiorum et filiarum hominum in mundo huius temporis...¹

Hi pueri nostri, cum debeo explicare doctrinam de quibusdam punctis, ...² non amplius me intelligunt.

Et quomodo intelligere possunt, Deum, qui est Pater amantissimus, ad aeterna supplicia damnaturum esse eum qui feria sexta aliquantulum carnis comedit, non secus ac eum qui adulterium commisit vel hominem occidit?

Ista praecepta et alia in Ecclesia latina paulatim imposita sunt sub poena peccati mortalis. Sed hoc est durum, cum vix appareat proportio inter haec praecepta et gravia mandata Dei.

Non loquar de subtili casuistica quae in hac materia floruit tanquam in campo fertilissimo, quaeque fovet spiritum legalisticum potius quam spiritum religiosum, atque non-catholicis est *uti dicam*³ obiectum irrisionis.

Nec dicatur: nisi haec praecepta sub poena peccati mortalis imponantur, a fidelibus non observantur. Sed, pro dolor! in multis regionibus ista gravissima sanctio non obtinet suum effectum. Plurimi catholici non iam curant de istis praeceptis, nec credunt se committere peccata vere mortalia. Inde oritur periculum ne sensus moralis obtundatur, et etiam graviora mandata divina non magis aestimentur quam illa praecepta ecclesiastica.

Venerabiles Patres. Nonne haec facta vere sunt aliquod *signum* nostri temporis? Nonne quasi clamant necessitatem totam hanc materiam novo examini subiciendi? *Non propono* ut praecepta ecclesiastica supprimantur: exprimunt enim venerabilem traditionem Ecclesiae. Sed videtur omnino necessarium ut haec materia simplificetur, nec ullum praeceptum tam facile imponatur sub poena peccati mortalis et comminatione supplicii aeterni.

Nonne plura centena millium catholicorum prima feria sexta cuiusque mensis ad missam offerendam et communionem recipiendam vadunt sine obligatione sub poena peccati mortalis?

Venerabiles Fratres, religio Christi non est religio timoris, sed amoris; et nisi provocemus ad spiritum amoris potius quam ad timorem poenarum, verus dialogus cum mundo huius temporis videtur impossibilis. Gratias. Dixi.

In textu scripto tradito: ¹ meum interventum de n. 14. ² v. g. circa abstinentiam, ieiunium eucharisticum... ³ deest.

12

Exc.MUS P. D. ANTONIUS HACAULT
Episcopus tit. Mediensis, aux. S. Bonifatii

Venerabiles Patres, carissimi Periti et omnes adstantes,

Sancta Synodus, in cap. II schematis, Ecclesiam ita ostendere cupit ut homines possint bene intelligere quomodo *ipsam*¹ suam missionem circa mundum interpretetur...²

Etsi non desint positiva elementa quae mysterium Ecclesiae optime designant, generatim tamen habitudinem intrinsecam et intimam Ecclesiae cum hominibus insufficienter patefaciunt. Ipse textus Ecclesiam nimis praebet veluti structuram mundo superpositam et eidem quasi alienigenam. Hoc apparet praesertim in nn. 11 et 12.

Ideoque, tria fundamentalia tamquam principia ad cap. II recognoscendum exponere cupio.

I. Ecclesia omnes et singulas quaestiones hominum solvere nequit.

Ecclesia Christi, natura sua, divina est necnon et humana. Vitalis haec veritas optime exponitur in schemate *de Ecclesia*...³. Iter suum ad regnum caelorum dirigens, Ecclesia non erubescit sua humana conditione. Secundum exemplum Domini sui, sese realiter humanam manifestare non dubitat in conspectu omnium hominum...⁴

Si, e contra, Ecclesia concipitur tanquam societas quaedam totaliter ab hominibus separata, ut solummodo transcendentalis, perfecte in seipsa constituta ac exclusive divina, tunc ipsa apparebit ac si esset quadam virtute aut potentia quasi magica exornata, quae responsa singula ad hominum quaestiones « automaticae » decernere possit. Cap. II in periculum infert hanc erroneam Ecclesiae notionem prae se ferre, atque in hominibus falsam fiduciam suscitare cui postea satisfacere nequeat.

Ad rem omnino et peropportunum est agnoscere, ut facit schema, hierarchiam Ecclesiae nec vocatam nec competentem esse ad omnes quaestiones hodiernas solvendas...⁵. Humilis ac vere alta confessio haec ad ipsam mysterii Ecclesiae substantiam attingit. Nonne tamen de integra Ecclesia affirmari debet assertio huiusmodi incompetentiae? Non solum pastorum sed et ipsius Ecclesiae peregrinantis non est omnes solutiones ad hominum problemata promptas habere.

II. Solidaritas totius populi Dei cum hominibus omnibus.

Cap. II tractat de *servitio* quod Ecclesia Deo et hominibus praestat. Peculiare hoc servitium, ni fallor, supponit quod Ecclesiae fideles et

pastores cum aliis hominibus aptas solutiones problematum suorum in patientia et humilitate quaerere satagunt.

De facto, enim, Ecclesia in mundo *peregrinans est*, et ipsa membra Ecclesiae in disquisitionem sunt. Omnibus aliis hominibus in hoc similibus, ipsi christiani cum hodiernis problematibus quotidie et strenue colluctant.

Si hoc verum est, tota communitas christiana ad oculos omnium se ostendere potest tamquam sinceram solidaritatem gerens cum inquisitionibus eorum, expectationibus atque angustiis. Iter cum hominibus agens, inter eos vere peregrinans, Ecclesia solutiones technicas peractas non habet. Eas potius cum omnibus inquirat, sane sub luce et virtute ipsius Evangelii.

In schemate legitur quod « Christiani versantur in mundo tanquam fratres laborantes cum fratribus ad mundi aedificationem » ...⁶. Laudabiliter et optime dictum est. Sed, haec communitas ab intus et arcta solidaritas cum hominibus est de essentia Ecclesiae hominum servitio deditae. Unde, tamquam fundamentale principium in clara luce ponenda est ab initio et in toto cap. II ...⁷

III. Ecclesia dignoscens vocem Dei in humanitate operantis.

Ecclesiae ...⁸ est humiliter dignoscere vocem operationemque Dei, iam aliquomodo patentes in valoribus humanis, in conatibus et incoeptis huius mundi. Ecclesiae est praesentiam atque actionem Dei detegere, et manifestius proclamare.

Sub n. 13 virtus Verbi in istis valoribus et conatibus explicite agnoscitur ...⁹. Evolutio autem cap. II ...¹⁰ in hac praeclari et pernecessaria agnitione suum fundamentum non habet...¹¹

Incarnatione Verbi peracta, ipsum *mysterium* Christi, ...¹² universum mundum iugiter et efficaciter pervadit, praesertim in variis *in*¹³ valoribus et in virtute eius dinamica: ...¹⁴. Insuper, secundum S. Paulum ...¹⁵, Iesus in gloria surrectus velut plenitudo seu pleroma hominis et eius sublatio agnoscitur ...¹⁶. Omnis ergo humanitatis progressus, sive sit inquisitio, sive collaboratio, sive ipse dialogus, in luce Evangelii intelligendus est ut quidam *accessus* ad mysterium Hominis Iesu glorificati...¹⁷

Concludo. Praesertim Dei aut virtutem Verbi in tota humanitate tanquam rationem ac fundamentum collaborationis totius populi Dei cum mundo atque eius servitii cap. II praestare debet. Dixi. Gratias.

In textu scripto tradito: ¹ ipsa. ² (cf. pag. 12, lin. 7). ³ (cf. pag. 15, n. 8, linn. 2 s.). ⁴ Le Christ durant sa vie mortelle s'est manifesté comme un homme. Bien plus, il était véritablement homme, à tel point que rien d'humain ne lui était étranger. L'Eglise n'a rien d'autre à faire que de se modeler sur le

Christ Jésus; comme Lui elle doit être pleinement humaine. L'Eglise, dans sa situation terrestre, participe certes à la royauté messianique du Christ. Celui-ci cependant n'a pas voulu se présenter comme le Messie royal ou politique. Il a été le Messie *serviteur* souffrant, réalisant ainsi la prophétie d'Isaïe (cf. *Is.* 53). La royauté de l'Eglise en cette terre consiste en son service des hommes par lequel elle se fait tout à tous, pleinement humaine avec eux, à l'exemple du Christ, serviteur des hommes, totalement avec les hommes. ⁵ (cf. pag. 15, linn. 25 s.). ⁶ (cf. pag. 10, lin. 40). ⁷ *Solidaritas humana non mere verbalis aut theoretica et abstracta, sed ardentè realistica fundatur in cognitione practica et in sympathica agnitione valorum humanorum ubicumque sint. Communitas christianorum, fidelium nempe et pastorum, revera cognoscant quales sint vires ac virtutes quae mundum hodiernum agunt in diversis orbis terrae regionibus. Conatus peculiare in hac materia apud nos occidentales magis necessarii sunt, ni fallor. Praeterea, dialogus proficuus inter christianos et alios homines instaurari nequit nisi christiani et ipsi authentice humani inveniantur. Christianos autem sicut et alios homines ad civitatem terrestrem aedificandam se immittere oportet, atque conari ut mundus magis magisque humanus efficiatur. Nec fides ullo modo eos ab hoc officio exonerat. E contrario!* ⁸ sicut Dei et hominum servitio deditae. ⁹ (sicut sub n. 2, praesentia Dei seu operatio Spiritus). ¹⁰ (aut etiam schematis). ¹¹ (cap. III excepto). ¹² per Spiritum suum. ¹³ eius. ¹⁴ nempe labor, progressus humanus, historia hominum et civilizationum etc. ¹⁵ (cf. ad *Eph.*). ¹⁶ et nunc a nobis agnoscere debet. ¹⁷ [Ces valeurs ambiguës, ces recherches, ces espoirs sont vécus par des hommes qui leur donnent leur signification spécifiquement humaine. Les chrétiens doivent non seulement découvrir ce sens humain, mais le respecter profondément. La référence ultime au Royaume ne doit pas les empêcher de saisir cette signification humaine réelle. C'est en effet ce sens positif qui ouvrent ces dynamismes sur une signification christocentrique transcendante]. Ab incarnatione autem usque ad parousiam, Verbum Dei non solum in verbis relativis, sed etiam, licet arcano modo, in tota humanitate operatur. Nonne officii nostri est ipsum ubique operantem laete ac humiliter agnoscere atque proclamare? Hoc sensu n. 14 recognoscendus est. Oportet igitur animum semper advertere ad praesentiam Dei in mundo operantis in ipso studio problematum: de persona humana, de dignitate familiae, etc.

13

EXC.MUS P. D. PETRUS ČULE

*Episcopus Mandetriensis**Venerabiles Patres,*

Totus mundus cum attentione et quadam sympathia labores Concilii prosequitur. Mundi multum non interest structura hierarchia Ecclesiae sed dialogus quem Ecclesia cum mundo inire intendit. Mundus enim ab Ecclesia auxilium ad solvendas difficultates quibus premitur expectat. Ecclesia cum a suo divino Fundatore media acceperit quae nemo

alius possidet, revera mundum iuvare potest non tantum in spiritualibus sed etiam in materialibus. Quomodo igitur aptissime fieri possit, liceat hic pro ulteriore perfectione cap. II aliquas suggestiones afferre.

1. Ecclesia potest et vult mundum adiuvari etiam in temporalibus. Etiam si per essentiam sit societas supernaturalis, tamen non approbat falsum mysticismum de totali separatione a mundo, sed Christi vestigiis inhaerendo mundum pertransit in omni campo benefaciendo. Initio medii aevi filii S. Benedicti vitam monasticam minime negligentes, homines agriculturam docebant. Missionarii vero a Societate Iesu saeculis posterioribus in famosis illis reductionibus Indios Americae meridionalis non solum in doctrina christiana sed in omni arte vitae domesticae instruebant. Talibus traditionibus innixa Ecclesia nostro quoque tempore progressum civilisatorum promovet mittendo in terras missionum non tantum praecones evangelii sed etiam viros laicos qui ut medici, magistri, technici, opifices periti per certum tempus gentibus exteris generose opem suam ferunt.

In campo caritativo Ecclesia semper primatum tenebat. Illa prima nosocomia et orphanotrophia erigebat. Ad miseriam in mundo superandam Ecclesia hodie offert integras legiones filiorum filiarumque suarum qui spiritu S. Vincentii a Paulo et P. Damiani Deveuster *imbuti*,¹ totam vitam servitio proximi dedicant. In eundem finem Ecclesia multas elemosynas a fidelibus colligit et inter indigentes dispensat.

Pro cultura intellectuali promovenda Ecclesia adhuc longe maiora facere posset, si illi tantae scholae vi ereptae redderentur et si ubique plena libertate novas scholas aperiendi gauderet.

2. Licet Ecclesia tam magna in mundo operetur, tamen dominium temporale non appetit. Status civilis pro sua independentia ab Ecclesia nihil timere habet. Nam Christus in Novo Testamento theocratiam instituere noluit. Hinc Ecclesia non tantum distinctionem sed etiam separationem potestatis spiritualis a potestate temporali propugnat aequaliter reiiciendo clericalismum proprie dictum ac caesaropapismum. Ecclesia tantum principia moralitatis christianae ac legis divinae in politicis tradit, ast in arenam politicam non descendit. Ideo non permittit ut aliqua factio politica nomine Ecclesiae incedat vel agat. Immo nec permittendum esse videtur sacerdotibus ut munus deputati in parlamento vel senatoris ambient. Istud negotium est laicorum. Sacerdotibus vix vires suppetunt pro eorum ministerio sacro, et insuper sacerdos pater omnium esse debet et non tantum unius partis fidelium.

Nec Ecclesia utpote societas supernaturalis et hinc mediis imprimis supernaturalibus innixa specialia privilegia temporalia sibi vindicat. Immo talia privilegia Ecclesiae nocere possunt. Recte dicebat Lacordaire, Ec-

clesiae saepe magis periculosum esse gubernium quod eam favoribus cumulat quam quod illi aperte adversetur. Ecclesia a statu civili potissimum exigit, ut libertatem quae ei ex lege divina pro sacro ministerio competit plene agnoscat et reveretur. Proh dolor! varia gubernia totalitarismum profitentia hoc Ecclesiae sacrum ius saepe et in multis laedunt. Talia gubernia meminisse deberent isto modo agendi se plus nocere sibimetipsis et proprio populo quam Ecclesiae quae oppugnari quidem potest sed nunquam expugnari.

3. Ecclesia imprimis patrocinetur bona spiritualia hominum. Sine interventu Ecclesiae libertas conscientiae et dignitas personae humanae efficaciter tueri nequeunt. Nisi enim Deus personalis ut finis hominis ultimus agnoscat, ruit omnis obligatio moralis et hinc ipsum fundamentum conscientiae et dignitatis humanae. Persona enim humana transcendentalem suum valorem exinde habet quod homo ex sua vocatione fundamentali est filius Dei et membrum Christi. Hanc suam dignitatem homines tantum ex praedicatione Ecclesiae noscunt. Ideo omnes qui Ecclesiam impugnant, despotismo ac tyrannidi viam sternunt.

Sua doctrina de filiatione adoptiva divina hominum Ecclesia pacem inter varias gentes et classes societatis humanae validissime firmat. Nam si homines fratres sunt Iesu Christi etiam inter se fratres sunt ideo mutuo amore et non odio se prosequi debent.

Sed pacem inter gentes Ecclesia promovet non tantum sua doctrina sed etiam praxi parando varios congressus internationales et fovendo associationes quae amicitiam inter populos promovent.

Hinc aliqua omittam, venio ad quartum punctum.²

4. Licet omnis ista activitas Ecclesiae in campo temporali bona ac nobilis sit, tamen non est finis in se sed medium ad finem ut homines per visibilia ad invisibilia trahantur. Finis enim principalis Ecclesiae est mundo Christum afferre. Et hoc est maximum beneficium quod Ecclesia mundo praestare potest. Christus est enim medicus qui solus medicinam efficacem miseris mundi praebet per suam doctrinam, per suum exemplum et per suam gratiam, sine qua vita homine digna impossibilis est.

Sed hoc quoque testimonium Ecclesiae de Christo practicum esse debet ut finem suum obtineat. Loqui de Christo crucifixo et simul indulgere omnibus commoditatibus vitae esset illudere hominibus qui tunc cum iure dicere possent: isti nobis de caducitate et contemptu rerum terrestrium loquuntur nosque cum paradiso in caelis consolantur, sed sibimetipsis paradysum hic in terris quaerunt. Laicus quidam, director gymnasii, mihi dicebat « Caelibatus sacerdotum mihi magnum argumentum est pro religione christiana. Est enim signum sacerdotes qui id

religiose observant sincere persuasos esse de veritate suae religionis et insuper est signum specialis gratiae divinae quam Deus extra veram Ecclesiam non dat ». Caelibatu adhuc vitam humilem, pauperem, abnegationibus plenam adiungere, en methodus ut testimonium nostrum pro Christo efficax fiat.

Quantopere testimonium Christo exhibitum per vitam bonam christianorum validum sit, exemplum primorum christianorum demonstrat qui magis exemplo virtutum quam praedicatione mundum Christo lucrifecerunt. E contra, quam funesta sit vita dissoluta christianorum, missionarii optime sciunt, cum mali christiani pessimo suo exemplo destruebant quod missionarii cum sudore plantabant. Si itaque iuventus christiana non est magis casta ac morigera *quam iuventus non christianorum*,³ si vita familiaris christianorum non est magis sancta quam infidelium, tum christiani falsi testes Christi inveniuntur. Non alliciunt mundum ad Christum sed repellunt. Ideo maximum dedecus pro nationibus christianis in Occidente est quod in scriptis et ludis scaenicis longe magis obscaenitatibus locum dant quam athei in Oriente. Ac manifestum signum degenerationis physicae simul ac psychicae est si nihil aliud quaeritur nisi vita semper facilior et commodior. Per vitam suam christiani mundo testari debent hominem ad maiora natum esse.

*Concludo.*⁴ Isaias propheta Ecclesiam describit ut domum Domini in vertice montium praeparatam et super colles elevatam ad quam omnes gentes fluunt...⁵. Cur post duo millennia ista visio prophetica nondum est plene adimpleta? Culpa est nostra. Nemo habet doctrinam tam sublimem et humanae naturae consonam sicut Ecclesia...⁶

Moderator: Visne breviter concludere, Pater.

Orator: Si⁷ omnes sexcenti milliones una voce et opere concordi Christo testimonium feremus, tunc adimplebitur grandiosa Isaiiae prophetia et omnes populi mirabili hoc spectaculo commoti dicent: Venite et ascendamus ad montem Domini et ad domum Dei Iacob h. e. ad Ecclesiam Christi. Gratias.

In textu scripto tradito: ¹ deest. ² Quod vero quaestionem socialem attinet, Ecclesia ad eius solutionem non tantum sua doctrina sed etiam exemplo multum confert. Postulat enim a ministris suis ut proprios famulos et operarios in omnibus socialiter tractare debeant. Non agitur tantum ut iusta merces solvatur. Praeter iustam mercedem operarius ius habet ut eius personae reverentia debita exhibeatur. Paganum erat principium quod poeta Horatius statuit verbis: Odi profanum vulgus et arceo. Huic principio Christus suum opposuit, nempe: Misereor super turbam. Ministri Christi exemplum Christi sequi debent qui po-

tissimum cum plebe infima et cum peccatoribus conversabat. Non itaque Christi vestigia premit sacerdos qui societatem hominum divitum et potentium quaerit, plebem vero communem declinat. Ex parte pauperum et oppressorum Ecclesia eiusque ministri stare debent. Nam pauperes evangelizantur (*Mt.* 11, 5). Hinc valde commendandum est ut Ecclesia ubique terrarum reformationes sociales necessarias vel utiles suadeat et propugnet. Non tantum verbis sed etiam factis. Si alibi Ecclesia possessionem agrorum extensam habet, necessarium videtur ut cum licentia auctoritatis competentis id inter colonos distribuatur. Ista enim bona ad invidiam incitant et insuper cum primum gubernium Ecclesiae infensum rebus potiretur, Ecclesiam spoliabit. ³ deest. ⁴ deest. ⁵ (*Is.* 2, 2-3).

⁶ Nemo tam praeclara exempla martyrum, confessorum ac virginum. Nemo fontes gratiae uberrimos prout nos habemus in s. sacramentis. Nullibi Deus tanta mirabilia et vera miracula operatur sicuti in s. Ecclesia. Non computando fratres seiunctos catholici sumus fere sexcenti milliones. Et tamen valde parvum influxum in mundum exercemus. Cur? Quia nostrum testimonium pro Christo tam tepidum est. Nec operibus sufficienter probatur. Insuper quia non sumus unanimis sed inter nosmetipsos divisi. Omnis dioecesis immo unaquaeque parocchia respublica pro se est. Quando omnes unum cor et una anima efficiemur, quando sors catholicorum in Vietnam, Corea, Sudan, Congo, Rumenia, Ucraina, etc. eodem modo cordi nobis erit ac nostra sors propria, quando. ⁷ deest.

14

EXC.MUS P. D. FRANCISCUS MARTY

*Archiepiscopus Remensis**Venerabiles Patres,*

In nostro schemate, voluntas Ecclesiae ut mundo hodierno sit praesens clare manifestari debet. Ecclesia praesto sit mundo semper oportet; sed, pro decursu temporum, novum induit vultum haec praesentia.

Mihi videtur quod, in redactione cap. II et III, actualis modus praesentiae Ecclesiae ad mundum clarius innotescere deberet. Alioquin christifideles, et a fortiori non-christiani, sensum habebunt quod mundus in quo degunt non est idem ac mundus in quo Ecclesia exstat.

*Hoc*¹ meo sensu, conditiones praesentiae Ecclesiae mundo hodierno sunt illae sequentes:

1. Debet Ecclesiae praesentia hodierno mundo *ad modum fermenti esse in massa farinae*. Medio Aevo durante, erat mundus occidentalis sub tutela Ecclesiae positus, quae ibi modo institutionali praesens aderat. Hodierno vero tempore, non amplius intra septa Ecclesiae stat mundus, immo ex omni parte extra eam se extendit, propriamque figuram non ab ipsa sed ab hominibus accepit. Quemadmodum igitur praeexistenti

sibi massae inest fermentum, ita et Ecclesia fermentum sit oportet mundo, iam quidem a Spiritu Sancto sollicitato.

Prima haec exigentia insufficienter est in nostris cap. II et III manifestata: expositio procedit ab Ecclesia quae institutio est, ut ad Ecclesiam qua fermentum perveniat. Inverso ordine procedendum esset, et ab Ecclesia qua fermento incipiendum.

2. Praesentia Ecclesiae mundo hodierno nota catholicitatis afficiatur oportet. Debet enim Ecclesia in culturis, valde inter se diversis, incarnari. Nec processus unificationis mundi profundam hanc diversitatem solvit; quinimmo vero nationes omnes inter se cohaerentes efficit.

In nostrorum vero capitum redactione, nimius apparet influxus christianorum occidentalium. V. g. numquam n. 17 de spiritu paupertatis tali modo ab ecclesiis Asiae redactus esset, vel Africae, vel Americae Latinae (ut iam dixit exc.mus arch. Conakry).

3. Tandem, praesentia Ecclesiae mundo hodierno, debet esse praesentia Ecclesiae *in quantum corpus est*.

Certo, laicorum promotio in Ecclesia hodierna, eminens est gratia, quibus debitor est Ecclesia quod magis attenta sit effecta realitatibus concretis huius nostri mundi. Neque sine laicis, ortum habuisset nostrum schema XIII.

Cavendum tamen ne putetur simpliciter quod laicorum munus sit vincula ponere inter Ecclesiam et mundum. Exigentia etenim praesentiae ad mundum, etsi diverso modo, tam pro sacerdotibus valet quam pro laicis.

Talis vero exigentia non satis apparet in cap. II ubi fit quaestio de hierarchiae munere.

Hae sunt exigentiae illae tres quae Ecclesiam hodierno mundo praesentem reddent, et consequenter aptam ut signa nostri temporis perscrutetur. Dixi. Gratias.

In textu scripto tradito: ¹ deest.

15

EXC.MUS P. D. OTTO SPÜLBECK

Episcopus Misnensis

Venerabiles Patres,

In schemate nostro delineatur laudabiliter relatio Ecclesiae cum mundo et mundi cum Ecclesia occursusque amborum in campo scientifico valde commendatur. Etsi conceptus mundi multos aspectus prae se fert, tamen nonnisi unus aspectus prae omnibus aliis clarius in lucem

ponere velim, nempe illum influxum scientiarum profanarum in Ecclesiam, cuius valor, pondus et pastorales effectus mihi videntur esse non satis descripti.

In n. 13, lin. 14 sermo fit de adiumento mundi pro Ecclesia in campo scientifico, sed nimis indeterminate. Legimus loco citato: « Ecclesia autem ab humanae experientiae et humanarum scientiarum incrementis plurimum adiuvatur ».

Quid significat istud « plurimum » praecise? Ad hoc liceat mihi saltem unum specialem et gravem aspectum accuratius determinare.

Valde dolent periti et eruditi in scientiis rerum naturalium, si nobiscum de eorum problematibus loquuntur. Nos nempe utimur lingua quasi vetusta cum caractere antiquiario, inapta alienaque a mundo eorum, ne dicam falsa ad problemata a dictis peritis solvenda. Hi investigatores laici hodie sunt vexati, v. g. in cosmogenia problematibus recentibus, quia ad novas explanationes et descriptiones pro conceptibus fundamentalibus cum nostra philosophia non correspondentibus assecuti sunt. Conceptus materiae, causae, substantiae, finalitatis et vitae in mundo scientifico de facto iam ita modificati sunt, ut tempus nos urget aperto animo illos novos progressus et conceptus theologice expendere, qui a laicis tam sincere et operose elaborati sunt. Sed proh dolor! nostra responsio non fit aut fit modis insufficientibus.

Ista responsio *insufficiens*¹ in regione ...² sub ditione atheismi-marxistici constituit periculum permagnum. Atheismus pugnax nempe patet modum nostrum loquendi esse inaptum et minus scientificum et sic conatur etiam homines bonae voluntatis perturbare et de doctrinis ecclesiasticis ad risum movere.

Ex hoc facto exsurgit pro nostra conscientia quaestio inevitabilis: Estne apud nos revera illud studium ardens quod requiritur ut novas rationes in specialibus quaestionibus discamus et dein recte et scienter respondere possimus? Mihi videtur ad munus pastorale pertinere, ut nos etiam in campo scientiae dictas *has*³ occasiones amplectamur, ne adiumento a mundo scientifico nobis oblatum negligatur.

Liceat mihi *unum exemplum*⁴ afferre:

...⁵ Unde venit in mundo hodierno influxus valde memorabilis et notabilis *librorum*⁶ Patris Teilhard de Chardin hac in aula iam pluries citati? Agere nonnisi de sensatione quadam non puto! Cognosco ex multis colloquiis cum laicis in fide catholica probatis opinionem eorum unanimem, dicunt nempe: « Teilhard de Chardin est sacerdos et homo pius; tamen loquitur nostram linguam scientificam; credimus quoque eum nostra problemata bene intellexisse et proin auxilium ab eo expectamus in quaestionibus religiosis, qui emanant ex nostris studiis ».

Nec aliquid dicere nec iudicare velim de tractatibus et sententiis Patris Teilhard sive in campo philosophico sive in theologia ascetica et mystica. Sed nolite oblivisci, Patres venerabiles, atheos officiales nostrae regionis Patrem Teilhard ut inimicum specialem repudiare; nam timent ne concordia inter fidem et scientiam ex modo loquendi scientifico Patris Teilhard oriatur.

Angor et anxietas multorum theologorum adhuc impediunt pro dolor, ut sermo noster cum mundo scientifico fructus desideratos afferat; et hoc iam inde a tempore Galilaei ante quadringentos annos et non sine culpa nostra!

Gaudeamus nonnullos circulos peritorum iam in hunc finem optime adlaborare sed sunt nimis pauci. Nondum mentem timidam expellere possunt.

Discrepantia inter fidem et scientiam non solum ex mala voluntate oritur sed suum fundamentum reale in progressu cognitionis humanae habet. Propterea vera et sincera concordia inter fidem et scientiam etiam atque etiam investiganda est et quidem cum labore gravi ne earum abusus temerarius ex una vel altera parte intercedat.

In hunc finem mihi videtur nos omnes incumbere officium respondendi mundo scientifico hodierno sine ira et studio, sine suspitione et sine timore incriminationis et quidem in loquela apta. Sobrius conspectus pastoralis nos docet: scepticismus religiosus apud studentes et academicos crescit. Cur? differentia inter loquelam in institutione catechetica et loquelam in scientiis naturalibus gignit — non exclusis aliis causis — illum scepticismum religiosum, sic quidem ut studentes et academici non statim fiant infideles, sed ut dubitent et se a vita Ecclesiae avertant.

Quid faciendum? « Aggiornamentum » quod Papa Ioannes XXIII s. m. tam ardentem Concilio nostro commendavit...⁷

Ecclesia, *quoniam*⁸ Maecenas omnium scientiarum, erat aperta pro omnibus quae progressui culturae et scientiarum naturalium inserviebant. Nuper Papa noster Paulus VI feliciter regnans in suo sermone ad membra Pontificiae Academiae istud munus confirmavit...⁹

Conclusio. *Ista*¹⁰ apertura mihi videtur esse fortiter urgenda.

Propono ut in n. 13 inseratur incitamentum vivax pro apertura Ecclesiae colloquentis cum mundo hodierno scientifico et peto enixe, ut modo breviori supradicta sententia ex adnexo III in schema nostrum recipiatur. Dixi. Gratias.

In textu scripto tradito: ¹ deest. ² meae dioecesis in Germania Orientali. ³ deest. ⁴ duo exempla.

⁵ 1. Cognoscimus praeclarum textum

S. Pauli ad Romanos in cap. I, vers. 20, ex quo Concilium Vaticanum I secundum doctrinam Patrum eruit: Deus certo ex creatura cognosci potest. Hoc argumentum scientiis naturalibus et imprimis in cosmogonia nuper maxime discussum ex simplici forma, in qua fere semper proponitur, redactum est ad positionem, quae aperit viam novam ad probationem existentiae Dei ex contingentia rerum. Haec nova via autem multis quaestionibus religiosis et quidem severis connectitur, quae conscientiam illorum peritorum valde opprimant. Quis nostrum potest eos adiuvere? et quidem in verbis quae cum situatione scientifica talium eruditorum concordant? Unde iudico: tempus nostrum a nobis exigit non solum exhortationem ad hoc colloquium, sed etiam ad laborationem, ut dialogus cum gravitate et humanitate augeri possit. ^{2.} ⁶ deest. ⁷ Quam ob rem laudo instanter sententiam in adnexo III nostri schematis propositam (vide pag. 21, linn. 14-31). ⁸ quondam. ⁹ « L'Eglise ne craint pas le progrès des sciences. Elle entre volontiers en dialogue avec le monde créé et applaudit aux merveilleuses découvertes qu'y font les hommes de science » (*L'Osservatore Romano*, 4 oct. 1964). ¹⁰ Quae.

16

EXC.MUS P. D. MICHAEL KLEPACZ

Episcopus Lodzensis

Uti profundius et accuratius explicaretur argumentum de momento Ecclesiae huius temporis pro mundo hodierno, et vice versa, scil. cum consideratur adiutorium, quod mundus Ecclesiae confert, brevissimas notas praecipuas sic dicti mundi in lucem proferre oportet.

Notum nobis est quod a saec. XVIII usque ad nostra fere tempora humanitas est testis summi gradus progressus. Scientiae naturales et earum effectus — technica magnam causavit fiduciam in interminabilem evolutionem versus paradysum his in terris. Ad hunc finem assequendum multi putant hominis vires sufficere sine ullo entis supernaturalis interventu. Immo ens supremum tantum obstaculum ponit, ut homo vitae terrenae sese dare totaliter non possit. Inde pugna contra omnem religionem est necessaria, ut humanitas libera ab his superstitiis summum « élan vital » assequi possit.

Alia sequela ex tali spiritus persuasione sequitur, quod homines se ipsos deos faciunt atque seipsos omniscientes necnon omnipotentes esse putant. Quae igitur apotheosis iure vocari potest. Huius rei exemplum si ex litterarum historia sumamus, illud Ioannis Wolfgangi Goethe in carmine « Prometheus » scriptum, et pari modo Friderici Nietzsche in opere de « Laeta scientia » contentum, in memoria nobis reducimus; nempe: « Nos revera philosophi spiritusque liberi, cum de veteris Dei morte certiores facti sumus, tamquam novi fulgore luciferi perstantes

sumus irradiati. Tandem aliquando immensus et adaperus patet nobis adspectus ».

Multi denique hac ideologia imbuti perniciosos in societate producunt effectus. Homo, cum omnium rerum dominus evadat, vera Dei attributa sibi soli vindicat, et non longe abest, ut secundum propriam sui imaginem ceteros informet. Candidatorum munus Promethei petentium statim legio apparebit. Ne dicam de nostra mundi legum ignorantia, sed quid cum Prometheorum legione faciamus? Cur enim Prometheianus X vel non potius Prometheianus Y aut Z hominem formare possit?

Quo pacto quicumque valor relativismo subicietur ac proinde turris illa Babel mixtarum linguarum statim subsequetur. Rebus sic stantibus necessarie certamen inter Prometheianos ...¹ facile praestari potest...²

Num ea nobis phantasmata apparent? Minime! Res ita revera se habent! Et haec observari dantur non tantum in sic dicto Oriente sed in Occidente, non solum apud atheismi fautores theoreticos, verum etiam practicos, qui materialismo dediti facile ob omni moralitate deviare possunt. Iam Sacra Scriptura rem clare exponit, ut nihil supra addi possit, dicendo de sensu illo satanico instantis fascinationis, qua superbia intellectualis mentem alicuius delinit. Angeli in infernum rebelles detrusi una cum illo Lucifero praeside — « Sicuti dei eritis » tentabat satanas protoparentes nostros in paradiso. Iam scimus bene huius tentationis effectum! Scriptura quidem nullum praebet incredulo argumentum, nihilominus tamen et pro incredulo aliquid valet quod in vetustissimis hominum libris adeo certe et infallibiliter hoc periculum homines attingens videtur.

Quae cum ita sint, Ecclesia suas vicissitudines in mundo hodierno considerans, attento animo phaenomen illud perspicere debet. Nostris temporibus propter rerum mundanarum et universi meliorem cognitionem atque tristia ex moralitatis lapsu experimenta, Ecclesia argumenta peremptoria de defectibus humanarum virium haurire potest. Insuper Ecclesia doctrinam socialem specialiter nostris temporibus evolutam mundo persuasibili modo ostendere potest et debet.

Atque non parvi est momenti quod Ecclesia durante tot saeculorum cursu maxime progressum moralem, culturale et scientificum humanitatis adiuvat. Nostra proinde interest veritates, quas Ecclesia secum fert, ita hominibus ostendere, ut illi recte sentiant, quod Ecclesia tam optimismo quam pessimismo faventes fugit normas, in sola veritate divina nitens, qua hominem viamque progressus melius cognoscere studet. Hoc autem — secundum meam opinionem — parum in hac (et aliis) paragrapho evolutum est.

Etiam *denique*³ in unam e multis rem attentionem meam dirigere velim, semel atque iterum hac in aula affirmatam, scil. quod in dialogo nostro cum mundo huius temporis iam feliciter inchoato, semper memoria tenendum est, hominem hodiernum raro se soli auctoritati formali subicere, namque expectationem eius multoties iam decepit. Exinde ergo oritur eius animi criticus status. Et ideo ius habet sese critice referre ad hominem, qui suprema exercet munera simul et habet dignitatem eximiam. Pluris tamen sibi aestimat valorem dicentis atque eius vitam secundum principia quae enuntiat ordinatam. Hunc influxum felicitis recordationis Papa Ioannes XXIII in toto orbe terrarum exercebat, et iste mundus hodiernus fascinatione Pontificis allectus, consilia eius libenter sequebatur. Simplicitas et rectitudo, sapientia et constantia homines maxime hodie capit. Ecclesia quoque mundum amplectetur praebens ei divina praecepta atque illud praeclarum divini iuris exemplum, quo semper et ipsa renascitur et renovatur. Dixi. Gratias.

In textu scripto tradito: ¹ ipsos incitatur, in quo maxima facultas violentissimo et minima habenti dubia. ² Serius ocus constituitur tyranni gravis imperium, consociis illum adiuvantibus atque illius arbitrio integri apparatus vis materialis et technicae usus permissus est. ³ deest.

17

Exc.MUS P. D. HENRICUS HECTOR GOLLAND TRINDADE

Archiepiscopus Botucatuensis

Loquar de dialogo,¹ ad cap. III. Coram Deo, venerabiles Patres, commissio sedula laudanda esse videtur, quae hoc schema maximi momenti composuit, defectibus non obstantibus. Et Beatissimus Pater in prooemio *Ecclesiam suam*, hoc schema quasi vivificando, scribit: « Hac de causa suscipiemus hoc loco opera ut magis magisque pateat omnibus, quantum ex altera parte, humanae societati ad salutem intersit, quantum ex altera, catholicae Ecclesiae curae sit 1. utrasque sibi occurrere; 2. mutuo se cognoscere; 3. inter se diligere ».

Hoc miraculum erit verum primi ordinis, quod omnes homines bonae fidei, etiam non catholici nec christiani, sed sinceri, de Ecclesia, et, in momento, de Concilio, confidenter vel diffidenter adhuc sperant, i. e. 1. approximationem mutuam; 2. cognitionem mutuam; et 3. mutuum amorem, imprimis quoad pauperes, humiles et in afflictione positos.

In hoc, parcite mihi, venerabiles Patres, et non in quaestionibus mere speculativis, etiam si fundamentalibus et magni momenti, ut patet,

orbis universus videbit renovationem illam, « aggiornamento » ut dicitur, quam Ecclesia intendit in tanto Concilio adunata, ut authentica Ecclesia, non ut potentia mere scientifica, *mere culturalis, vel oeconomica; vel diplomatica vel socialis vel politica sed Ecclesia vere*² pastoralis, missionaria, evangelica a Christo fundata.

« In voce temporis, vocem Dei audire oportet » ita schema. Sed vox temporis est vox hominum, vox populi, i. e. multitudinis incognitae et ignoratae, quae clamat tantoties in deserto, alta voce, vel, prae timore, voce submissa ad nos vel contra nos episcopos, sacerdotes, religiosos, qui Evangelium caritatis et paupertatis a Christo recepimus et ipsum Evangelium ubique terrarum et in quibuscumque circumstantiis, vivere et praedicare debemus, usque ad consummationem temporis. « Per stultitiam praedicationis » *affirmat Paulus Apostolus Gentium, et non per sapientiam praedicationis.*³

Clamat populus, et Ecclesia, Mater et Magistra, eius voces audire, eisque non solum verbis sed operibus et, praesertim, exemplis, quamprimum vult respondere. *Hoc est progressus Ecclesiae hodiernae valde mirandus, hoc finis Concilii.*⁴

Et sic dialogus instituitur ille, de quo schema, quem Summus Pontifex, in *Ecclesiam suam*, quattuor notis ornatum proclamat.

Et iam duas propositiones, humiliter sed magno cum animo, coram Deo vobis facio, venerabiles Patres, ut schema eminenter pastorale quod mihi videtur, *parcite mihi*,⁵ corona totius Concilii, non tantum ut litterae mortuae remaneat in bibliothecis, sed, in approximationem multifariam et in dialogum apertum et positivum transformetur.

Propositio prima. Ecclesia, secundum divinum eius Fundatorem, fermentum, lux, sal, *rex humilis quasi visibilis*,⁶ descendere debet de, sic dictis, palatiis vel thronis, de eminentibus excellentibusque locis, et sine ornamentis veri pretii vel fictis, populi in medio versari, ut omnes omnino homines, cum ea dialogare possint.

Verbum aeternum, quando cum creaturis dialogare voluit, de caelo descendit et homo factus est. Et sic, cum Doctoribus in Templo, cum Samaritana ad puteum, cum Magdalena paenitente et cum peccatoribus, et aegrotis, et infantibus, et iuvenibus, et apostolis et cum diabolo et etiam, in Cruce, cum latrone, dialogavit, nobis exemplum praebendo. Ita et nos, tantummodo si omnia omnibus facti et fragilitatibus hominum, minus peccato, inducti, cum eis dialogum fraternum et fecundum habere possemus!

Secretarius generalis Concilii, amabilissimus, interdum vocat nos « ornatissimos Patres ». Gratias! Sed, *parcite mihi*,⁷ sic vocat nos etiam populus, alio vero sensu, quia a « planta pedis usque ad verticem capi-

tis » quotidiè nos ornatissimos contemplet, per vias et plateas civitatis, magna cum admiratione,

1. quia formis evangelicis oblitis, saecularibus consuetudinibus temporis anteacti indulgemus quod mens hodierna maxime abhorret,

2. quia divites videmur, cum generatim divites non simus et,

3. quia Patres sumus multitudinis permagnae quasi in toto orbe terrarum habitantis, quae sine labore, sine domo et sine pane, in magna afflictione versatur.

Et communistae, qui a Concilio quasi ignorari videntur, solum hic in Italia plusquam septem decies centena millia, *magis 7 milliones*⁸ (più di 7 milioni) hoc vident, i. e., distantiam immensam, Ecclesiam inter et populum, hoc vident et de hoc gaudent et propter hoc patienter et intellegenter sperant.

Utinam, benevolentia Patris nostri amatissimi, Pauli VI, adhuc in hac tertia sessione, possimus in nigris Congregationes nostras facere, sacrificii spiritu imbuti atque simplicitate et austeritate ornati. Hoc erit illud quod in Concilio Tridentino, arch. Bracarensis Bartholomaeus a Martyribus adeo vehementer optavit, in memoriam Patrum revocando decretum Concilii Carthaginensis IV: « Episcopi vilem suppellectilem et victum pauperem habeant, et dignitatis suae auctoritatem, fide et vitae meritis quaerant ». Haec vestis, haec via ad dialogum, et de his, schema nostrum clarissime loquitur n. 18, lin. 34, quando commemorat spiritum humilitatis et spiritum abnegationis.

Propositio altera. Instituatur, humiliter *sed magna cum spe*⁹ petere audeo, hac in Urbe, quamprimum, nunc est tempus opportunum (postea forsan in dioecesibus), commissio vel secretariatus vel aliquid simile, ubi a sacerdotibus et laicis ad hoc electis, recipiantur cum comprehensione et benevolentia omnes *omnino*¹⁰ homines, qui cum Ecclesia dialogare velint — de ipsa vel de nobis, pro ipsa vel pro nobis, contra ipsam vel contra nos. Omnes hic recipiantur et auscultentur, non tantum, ut patet, intellectuales et artium cultores, illi qui « conferenze-stampa » frequentant...¹¹

Ne illudamur, venerabiles Patres, parcite mihi, verbis perpulchris quae in foliis et in oratoria mundi, audiuntur de Ecclesia quasi triumphante *et in hoc momento, de Concilio, magno*,¹² vel de nostris operibus...¹³, Templis, Seminariis *etc.*¹⁴ magnis sumptibus constructis monumenta perennis scandali.

Et iam conclusionem facio, verbis magni momenti Beatissimi Patris in *Ecclesiam suam*: « Si Pastores, Patres et Magistri hominum, esse cupimus, eorum fratres agamus... Quae omnia ex praeceptis et exemplis Christi necesse est nos memoria aequè tenere et ad effectum adducere ».

Quod in praxi erit quod schema nostrum dicit (n. 11, lin. 21) ...¹⁵ eorum qui Christi nomine regunt Ecclesiam, in eo positum est, ut opus prosequantur illius, qui venit ministrare et non ministrari » ...¹⁶. Dixi.

In textu scripto tradito: ¹ deest. ² socialis, culturalis, oeconomica, diplomatica vel politica, sed. ³ ... non per sapientiam. ⁴ deest. ⁵ deest. ⁶ deest. ⁷ et. ⁸ deest. ⁹ deest. ¹⁰ deest. ¹¹ sed imprimis operarii, studentes, mercatores, matres et patres familias, rudes, pauperes, illi qui persecutionem patiuntur et qui patienter pondus diei portant. Quid de Ecclesia? Quid de nobis dicunt? Quid de nobis sperant? ¹² in terra, vel, hoc momento, de magno Concilio, vel de nobis. ¹³ et aedificiis, necnon de. ¹⁴ conventibus, scimus omnes, contra exhortationes Ioannis XXIII et Pauli VI, pro dolor! ¹⁵ « Munus. ¹⁶ (Pt. 20, 28). Sanctus Spiritus illuminet nos cantantes, in hac aula, quotidie, laudes, Evangelio Christi.

18

EXC.MUS P. D. RENATUS FOURREY

*Episcopus Bellevicensis**Venerabiles Patres et Fratres,*

De n. 17, cap. III, pag. 18, loquar, i. e. « De communione fraterna in spiritu paupertatis aedificanda ».

Haec paragraphus mihi non placet.

Equidem libenter fateor quod spiritus paupertatis, ex parte fidelium et totius Ecclesiae, est « condicio primordialis pro fecunda actione in hoc mundo et pro spiritu vere aperto », ut ait schema.

Immo est signum nostris temporibus accommodatissimum; nostris temporibus dico, in quibus *mammon* ut deus frequenter honoratur, etiam, inter nationes quae christianae vocantur. Quod est forsan pessimum materialismum et atheismum.

Sed in nostro schemate locus non est piae exhortationis ad interiorem christiani sanctitatem fovendam, ad modum exercitium spiritualium. Piae exhortationi convenit invitatio quae lin. 35 invenitur: « spiritu pauperes fortiter in fide dolores et inopiam tolerant si a Domino permittuntur ». Non convenit schemati *de Ecclesia in mundo huius temporis*, quia intemporanea est, et quia non-christiani intelligere non possunt absque multis explanationibus permissionem mali a Domino, necnon relationes inter causam primam et causas secundas. Et generaliter omnes paragraphi propositiones verissimae sunt, sed non plene ad rem.

Aliunde *nostris temporibus* ¹ homines verbis non credunt, sed factis.

In quo conveniunt cum Ioanne dicente: « Non diligamus verbo neque lingua, sed opere et veritate » ...² similiter cum Iacobo...³

Unde necessarium est ut spiritus paupertatis factis manifestetur, et paragraphus de hac manifestatione essentialiter tractare debet.

De quo quatuor animadversiones proponam.

A. In mundo hodierno, nullo modo sufficit spiritus paupertatis *singularum*. Sed et *institutiones collectivae*, quae hodie primam partem fere ubique tenent, spiritum paupertatis habere et manifestare debent. Quod principium Synodus nostra clare enucleare debet « Spiritum paupertatis *et* socialem esse oportet ». Hoc autem valet pro omnibus institutionibus, imprimis pro institutionibus temporalibus a christifidelibus rectis, sed et a fortiori pro ecclesiasticis institutionibus.

B. Damnanda est usura in formis suis hodiernis, praesertim socialibus. Usura definiri potest: « pauperum inopia abuti ad lucrum faciendum ». Atqui in mundo hodierno non desunt incoepta ad lucrum faciendum, quae magnam amplitudinem etiam internationalem habent (vulgo: trust). Huiusmodi incoepta non sunt intrinsece mala, utilitate non carent, sed ad maius lucrum faciendum, facillime pauperum inopia abutuntur, sive quoad proprios opifices, sive quoad populos statusque minus evolutos. Quae usura pessimum peccatum est, et clamat ad Dominum. In Isaia legimus ...⁴: « Stat ad iudicandum Dominus... Quare atteritis populum meum, et facies pauperum commolitis? dicit Dominus... ». Ac nobis, venerabiles Patres, non licet « duces caeci esse excolantes culicem (quod in textu nostro fit), camelum autem glutientes »...⁵

C. Spiritus paupertatis ad hoc tendit, ut fiat aequalitas (*cf.* 2 Cor.⁶). Sed nostris temporibus eleemosyna non sufficit. Addi debet culturae ac frugiferorum bonorum communicatio, ita ut populi ipsi quibus auxilium fertur sibi meliorem vitam paulatim sua propria industria procurent. Hoc est magnum mandatum. De quo tacere non possumus. Ad minus, denunciandum est quod pars facultatum divitiorum populorum quam hodie consecrant ad sublevandos pauperiores populos, prorsus incongrua est.

D. Flos spiritus paupertatis est humile Dei et hominum servitium. De servitio Dei iam fusius in nostra Sacra Synodo tractatum est, incipiente a Sacra Liturgia. De servitio hominum Christus Dominus et Magister apostolis suis in Coena dixit: « Exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita et vos faciatis » ...⁷. Ecclesia itaque, Mater et Magistra, se praebere debet erga homines temporis nostri et eorum bona incoepta ut ancilla.

Ancilla aures praebet; ancilla honorificat; ancilla non quaerit quae sua sunt. Si faciente Ecclesia in omnibus membris suis erga homines temporis huius, via aperietur ad verum dialogum. Dixi.

In textu scripto tradito: ¹ nostri temporis. ² (1 Io. 3, 18). ³ (1, 15-22). ⁴ (3, 13-15). ⁵ (Mt. 23, 24). ⁶ (cf. 2 Cor. 8, 14). ⁷ (Io. 13, 15).

Moderator: Loquatur, si adest, exc.mus D. Bernardus Yago. Non videtur adesse. Rogantur Patres ut, debito tempore et praevio tempore, notum faciant se non esse praesentes, ita ut nulla adsit interruptio. Propter absentiam quorundam Patrum finem imponitur congregationi tempore breviori. Congregatio proxima erit cras, hora nona.

Em.mus P. D. EUGENIUS card. TISSERANT: Reponatur Sacrosanctum Evangelium.